

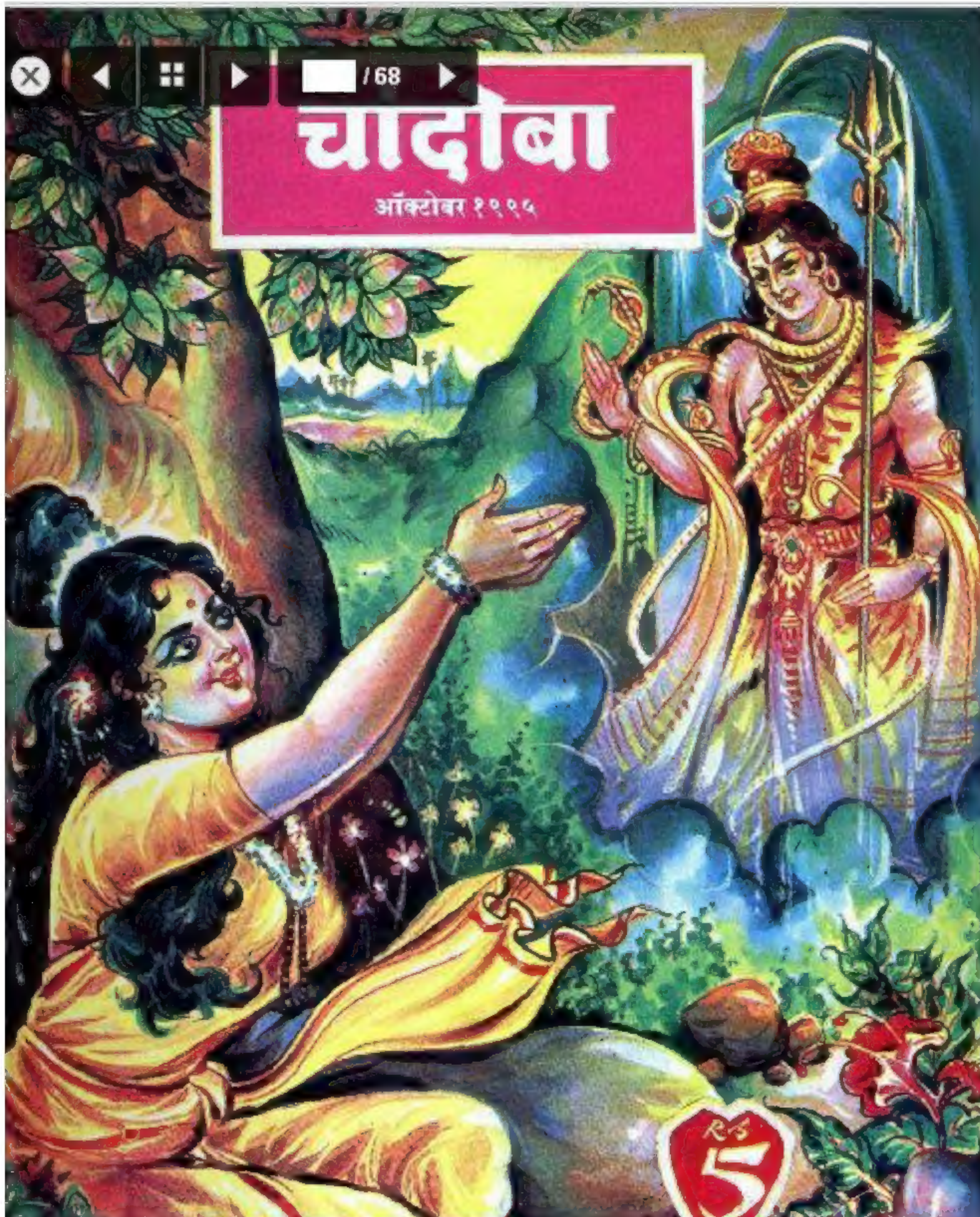

/ 68

चादीबा

ऑक्टोबर २००५

लहान मुलांचे दांत सुलभतेने येण्यासाठी

डेन-टॉनिक®

‘होमिओचे’ दर्जेदार औषध

दांत सुलभतेने येण्यासाठी पाचव्या महिन्यापासून आपल्या बाळाला होमिओच्या डेन-टॉनिक गोळ्या नियमित दिल्यास दांत विनासायास येतात. मुलांची बिघडलेली तब्येत पूर्ववत होते आणि मुले हसू-खेळू लागतात.

★ डेन-टॉनिकच्या अस्सलतेची खात्री करून घ्या. ★

होमिओ लॅबोरेटरीज

सौ. १, सांना उद्योग, अंधरी (पूर्व), मुंबई ६१. फोन: ८३८०६८९, ८३२०२९५

अवि

विड-समाचार

अंतरिक्षात हस्तांदोलन

सोविएत रशियाने अंतरिक्षात एक स्थानक निर्माण केले - ‘मीर’. अमेरिकेने घडविलेले स्पेस-शटल ‘अटलांटिस’ १९ जून रोजी सोला मोडले गेले.

गेल्या २० वर्षांत अशी अद्भुत जुळणी दुसऱ्यांदा झाली. नुवर्द १९७९ मध्ये अमेरिकेचे अंतरिक्ष-यान ‘अपोलो’ रशियाच्या ‘सोयुज’ शी जोडले गेले होते. त्या काळी दोन्ही देशात शीत-युद्ध चालू होते. त्यामुळे या यंत्रणेला तसे राजनैतिक महत्त्व राहिले नाही. फक्त हे मिशन महत्त्वाच्या तांत्रिक ज्ञानाचे साधन बनले. सोविएट युनियनचे क्विंटन झाल्यानंतर अमेरिकेचे रशियाशी वैर संपले. दोन्ही देश एकमेकांचे मित्र बनले. यामुळे अंतरिक्षात सुमारे पंधरा देश एकमेकांना घेवले. यासाठी अंतराष्ट्रीय अंतरिक्ष-स्थानक निर्माण झाले. याबरोबरच आणखी अनेक नवीन योजना आकार घेत आले.

२७ जून रोजी ‘अटलांटिस’ यान सात अंतरिक्ष-यंत्रणा घेऊन निघाले. दोन दिवस ते ‘मीर’ भेटवती फिरत राहिले. तेव्हा कोठे ‘जॉकिंग’ म्हणजे जुळणी शक्य झाली. २९ जून रोजी या दोन अंतरिक्ष गांका जेव्हा एकमेकांना जोडल्या गेल्या, तेव्हा त्या एका विशाल अंतरिक्ष-यानासारख्या दिसल्या. हॉस्टनाहून, कालिफोर्नियाहून म्हणजे आपल्या पृथ्वीवरून ‘अटलांटिस’च्या अंतरिक्ष-प्रवाशांना ‘मीर’ मध्ये प्रवेश करण्याबाबत सूचना देण्यात आल्या. या सूचना देण्यासाठी अंतरिक्ष-यंत्रणांना दोन तास लागले. यानंतर अंतरिक्ष-

यात्र्यांनी एकमेकांशी हस्तांदोलन केले. त्यांनी एकमेकांना आस्वागत दिले.

मध्य आशियातील रशिया व मंगोलिया यांच्या मरहटोपासून १४५ मैल अंतरावर हे ‘जॉकिंग’ झाले. या जोडणीस सार्वभौमिक काही दोष राहिल्या नाही. त्या वेळी ही दोन्ही यंत्रे पाच मैलांच्या गतीने अंतरिक्षात चालत होती. ‘अटलांटिस’ची तांबी १२२ फूट आहे. तर ‘मीर’ ची तांबी ११२ फूट. तेंढी याने जोडली गेली, तेव्हा अमेरिकेचे कमांडर कॅप्टन गिब्स हर्षोल्लासाने उद्गारले - ‘शेवटी फकडलं की नाही!’

यानंतर पाच दिवस ‘मीर’ वर निरनिराळे प्रयोग केले गेले. ‘मीर’ वरील नॉर्मन थामाई सध्दा अल्प तीव्र अंतरिक्षावानी पृथ्वीवर परतण्यासाठी ‘अटलांटिस’ वर पोचले. नंतर दोन अंतरिक्षयात्री ‘सोयुज’ वर गेले व त्यांनी दोन याने विलग होत अस्तानाचे फोटो काढले. ‘अटलांटिस’ अंतरिक्षातून निघले ते सात जुलैला पृथ्वीवर पोचले.

हे ऐतिहासिक ‘जॉकिंग’ जेव्हा टी.व्ही.वर दाखवले गेले, तेव्हा अमेरिकेचे अध्यक्ष बिल क्लिंटन म्हणाले - “पाहिजेत? आता अमेरिका नि रशिया यांमधील शत्रुत्व संपले!”

एका बहादुराचा पराजय

दंडकारण्यातील एका भागात भिल्ल जातीचे काही लोक रहात असत. त्यांच्या सरदाराने नाव होते सिंहबल. त्याच्या नेतृत्वाखाली गारे भिल्ल मोठ्या एकत्रित आकाराने रहात असत. त्यांच्यात धाडण-तंटे कधी होतच नसत.

सिंहबल आता म्हातारा झाला होता. एका काळी त्याने हातात छोटासा सुरा घेऊन बाघाशी जुंज दिली होती व अगदी सहजपणे त्याला मारून टाकले होते; पण आता चालताना त्याला काठीच्या जाघाराची गरज भासत असे. त्यामुळे आता आपल्या जातीच्या नेतृत्वाचा भार एकाद्या समर्थ भिल्ल तरुणाच्या खांद्यावर टाकायचा निर्णय त्याने घेतला.

खरे पाहता भिल्ल जातीत जो सर्वात बलशाली असेल त्यालाच सरदार मानले व बनवले जाई. सरदार बनण्यासाठी योजलेल्या विविध स्पर्धांमध्ये कोणीही भाग घेऊ शकत नाही. परंतु सिंहबलबद्दल सर्वांच्या मनात आदरभाव

असल्याने, तो सरदार झाल्यानंतर आतापर्यंत स्पर्धांचे तत्वा गेल्या नाहीत, अनुत्पत्ती कोणी तसे आव्हानही दिले नाही.

सिंहबलला स्वतःचे मुलगे नव्हते. एकुलती एक मुलगीच काय ती होती, तिचे नाव होते महिला. दिसायला ती खूप सुंदर होती. सरदाराला स्वतःचा मुलगा नसेल, तर पुढे सरदार बनणाऱ्या युवकाशी मुलीचे लग्न लावून देण्याचा त्यांच्या समाजाचा रिवाज होता. हे काम तसे कठीण असले, तरी अनेक भिल्ल युवकांचा तो आपल्यालाच मिळावी म्हणून तिच्यावर डोळा होता.

या भिल्ल वस्तीत रवी नावाचा एक तरुण होता. तो बलवान असून स्वाभाविकच होता. महिलाचेरही बलवान होता. संधी मिळाली की, एकाद्या एकान्त स्थळी असून दोघे गण्यागोष्टीत रंगून जात.

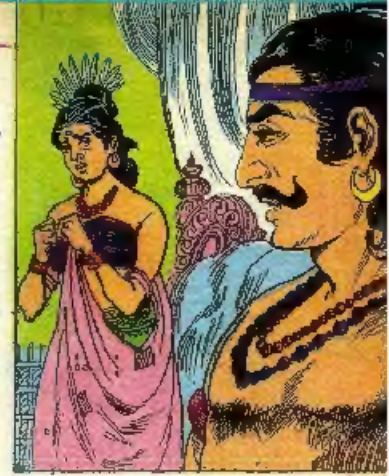
एका शुभदिनी सरदार बनण्यासाठी

तबकरच स्पर्धांचे आयोजन करण्यात येणार असल्याची घोषणा सिंहबलने केली. बलवान भिल्ल युवकांना स्पर्धेत भाग घेण्यासाठी आव्हान करण्यात आले. त्याचबरोबर सिंहबलने घोषणापत्रात असेही जाहीर केले की, 'स्पर्धेत विजयी होणाऱ्या युवा सरदाराबरोबर महिलेचा विवाह लावून देण्यात येईल.'

ही घोषणा कानी आल्याबरोबर 'आता महिला आपल्या हातीच आली' असे रवीला वाटले. त्याचा आपल्या शक्ती-सामर्थ्यावर संपूर्ण विश्वास होता. 'आपण अन्व सर्व स्पर्धकांना नक्कीच हरवू' अशी त्याची खात्री होती.

त्याच वस्तीत शिबीमुख नावाचा एक भिल्ल तरुण होता. त्याची माता चामुंडीच फक्त जिवंत होती. वस्तीतल्या लोकांनी सिंहबलचा चांगुलपणाच फक्त पाहिला अन् ओळखला होता. परंतु चामुंडी ही एकच अशी स्त्री होती की, जिने त्याचा क्रूरपणाही पाहिलेला होता.

चामुंडीच्या पतीचे नाव होते भद्रबल. सहाजली, शक्तिशाली सिंहबल प्रथम जेव्हा सरदार बनला, तेव्हा आपल्याशी टक्कर देऊ शकेल, आपल्या नेतृत्वाला आव्हान देऊ शकेल असा कोणी युवक आपल्या जमातीत आहे की काय याचा शोध घेतला. तेव्हा त्याला भद्रबलबद्दल माहिती मिळाली. त्याच्यासारख्या तरुणाची अपेक्षा केली, त्याच्याकडे दुर्लक्ष केले, तर तो पुढेमागे आपल्याला भारी पडू शकेल असा धोका सिंहबलने जाणला अन् मनातल्या

मनात आपल्या बाटेतला हा काटा दूर करायचे त्याने ठरवले. नंतर एके दिवशी मोठ्या रहस्यपूर्ण पद्धतीने त्याने भद्रबलला मारून टाकले.

भद्रबलचा मुलगा शिबीमुख त्यावेळी अवघा पाचच वर्षांचा होता. आपल्या पतीची हत्या सिंहबलनेच करवल्याचे कळल्यावर चामुंडी एक दिवस त्याला एकटा गारूनमहाली, "सिंहबल, ज्या नायकपदासाठी तू माझ्या नवऱ्याला मारून टाकलेस, ते पद पुढे एक दिवस माझा शिबीमुख नक्कीहस्तगत करून दाखवील. प्रतिज्ञाच समज ही माझी."

आपल्या मित्रांवर ताव देत सिंहबल अतृप्तला, "है! अगदीच अशक्य आहे हे. कोणाचाही आधार नसलेला तुझा मुलगा

विनय गुप्ते

चांदेरा

MR-FZ

११

भिड्डांचा सरदार बनेल तरी कसा? आधारा वाकून काय करू शकेल तो? त्याच्या बोलण्यात व्यंग ठासून भरल्यासारखे वाटत होते.

नंतरच्या काही दिवसात सिंहबल चामुंडीचे बोलणे विसरूनही गेला. परंतु स्वतः चामुंडी कशी विसरणार आपली प्रतिभा? शिखीमुखला भिड्डांचा सरदार होण्यालायक जन्मदण्य़ासाठी तिने आपल्या प्रयत्नांची शिक्कत केली. तिचा लढू अन् प्रतिभा निरर्थक झाली नाही. पहाता-पहाता शिखीमुख तलवार, आला व धनुष्यबाण यांचा वापर करण्यात निष्णात बनला. लाठी चालवणे व मल्लयुद्धातले बारकावेही त्याने शिकून घेतले. पण हे सर्व करत असताना, आपने बळ व वीरता लोकांच्या ध्यानात येऊ नये, अशी खबरदारीही

तो घेत राहिला. कारण तसे झाले तर पित्याप्रमाणेच भूलगाही सिंहबलच्या वृत्तपणाला बळी पडेल या भीतीची टांगती तलवार चामुंडीच्या डोक्यावर नेहमी असे. यासाठी तिनेही सूप सावधगिरी बाळगली.

वस्तीतल्या भिड्ड जातीतले सर्व लोक कालीमातेची पूजा करीत असत. दरवर्षी तो एक कुत्सव सागरा होई. यावेळी सिंहबलने ठरवले की कुत्सवल्या दिवशीच नव्या सरदाराची निवडणूक करावी, त्या बाधीच्या दिवशी त्याने विविध स्पर्धांचे आयोजन केले.

चढाओढीत तीन प्रकारच्या स्पर्धा असत. पहिली स्पर्धा असे शरीरबळ आज्ञाभावणाऱ्या मल्लयुद्धाची. दुसरी असे साहसाची. या स्पर्धेसाठी हातात खंजीर घेऊन वाघाशी लढत खावी लागे, आणि तिसरी स्पर्धा असे धनुर्विद्येची. देवीच्या मूर्तसमोर हळद कुंकूमाच्या थाळ्या ठेवल्या जात. वाण असा मारायचा की, थाळ्या जराही हलू न देता त्यातले हळद कुंकूमाला शुद्ध देवीच्या मूर्तीवर पाहिले जाईल!

स्पर्धेसाठी आलेल्या युवकांचे सिंहबलने दोन संघ बनवले. प्रथम मल्लयुद्ध झाले. पहिल्या संघात रवी आणि दुसऱ्या संघात शिखीमुख विजयी झाले. दुसऱ्या स्पर्धेसाठी हे दोघे डी हातात खंजीर घेऊन वाघाच्या पिंजऱ्यात शिरले. दोघे जखमी झाले, पण बाघ मारण्यात त्यांनी यश मिळवले.

आता तिसरी राहिली धनुर्विद्येची परीक्षा.

ही स्पर्धा दुसऱ्या दिवशी, म्हणजे बुत्तवाच्याच दिवशी घेतली जाणार असल्याचे सिंहबलने घोषित केले.

वाघाशी लढत दिल्यानंतर रवीने शिखीमुखच्या बाबतीत चौकशी केली. त्याला शिखीमुखचे साहस, वीरता इत्यादींबद्दल सविस्तर माहिती मिळाली. धनुर्विद्येतले रवीचे कसब काही सात नव्हते, त्यामुळे तो हारण्याची वरीन शक्यता होती. तेव्हा शिखीमुखने सरवर बनण्याची विशेष प्रकृता होती. अन् मग ज्या मल्लिकेवर त्याचे प्रेम होते, तीही रवीच्या हातून सुटणार होती.

रवी सनातन फार व्याकुळ झाला, रात्री त्याने आपल्या ममातली शंका मल्लिकेला बोलून दाखवली. तो तिला म्हणाला, "शिखीमुख-सारखा महावीर आपल्या वस्तीत आहे, हे मना आतापर्यंत ठाऊकच नव्हते. धनुर्विद्येच्या स्पर्धेत मो त्याला जिंकू शकेन अस काही मला वाटत नाही."

हे ऐकून मल्लिका रडल्याच लागली. ती म्हणाली, "माझे तुझ्याशी लग्न होणार नसेल, तर मी आत्महत्या करीन. बुत्तवा कुणाशी मी लग्न करणं शक्यच नाही."

दोघांनी आपसात व्यवस्थित विचार करून ठरवले की त्याच रात्री दोघांनी जाऊन शिखीमुखला प्रत्यक्ष भेटायचे. भेटात रवीने शिखीमुखला आपल्या प्रेमाची हाक कत सांगितली अन् त्याला विनवले की, कसेही करून

आपले लग्न मल्लिकेशीच करून दिले जाईल अशी व्यवस्था त्याने करावी. शिखीमुखने पाय धरून मल्लिका त्याला म्हणाली, "दावा, आपल्या धाकट्या बहिणीची इच्छा पुरी कर ना!" हे सांगताना ती बिचारी अश्रू ढाळत होती.

तेव्हा शिखीमुख रवीला म्हणाला, "तुम्ही दोघांनी मला चांगलंच अडचणीत टाकलं आहे. ही तर माझी खूपच कठीण परीक्षा झाली की! ही स्पर्धा जिंकणे म्हणजे माझ्यासाठी आनुष्याचं शुद्धि आहे. माझ्या आईने हीच एक तीव्र इच्छा मनी बाळगून मला वाढवतंय. फार कष्ट सोसलेत तितं! पण आता अगदी प्राणागिकपणे माझ्या एका प्रभूताचं अंतर दे पाहू. भिड्डांना सरदार बनायची तुझी इच्छा आहे, की फक्त मल्लिकाशी

लव्करणं इवंच तूजं अद्विष्ट आहे?"

रवी उत्तरला, "मला मनापासून कृत मल्लिका हवी."

"तुझा प्रभाणिकपणा आवडला मला फार." असे म्हणून शिखीमुखने रवीला धनुर्विद्येतले काही बारकले समजावून दिले. रवी म्हणाला, "तुझ्यासारखा गुह्यमला अगोदर भेटला नाही, हे माझे मोठेच दुर्भाग्य म्हणायला हवे."

दुसऱ्या दिवशी शिखीमुखने सोडलेला पहिला बाग भूतीसमोर ठेवलेल्या झाड्यांपासून थोड्या अंतरावर जाऊन पडला. पण रवीने सोडलेल्या बागाने झाड्यांना जराही न हलवता त्यातले हळदीकुंकू माच देवीच्या मूर्तीवर बुधळले!

मिळ्यांनी हषाने आरोळ्या ठोकल्या! मग सिंहबलने रवीला 'सरदार' म्हणून घोषित केले. आपल्या मूलीचे लग्नही त्याने रवीशी लावून दिले.

शिखीमुख हारला खरा; पण त्याच्या पराक्रमावर सिंहबल फारच खूश झाला. चौकशी केल्यावर त्याला जेव्हा कळले, की तो चामुंडीचा मुलगा आहे, तेव्हा तर त्याच्या आश्चर्याला

पारावर राहिला नाही! चामुंडीला बोलावून घेऊन तो तिला म्हणाला, "तू तर प्रतिज्ञा केली होतीस, मोठ्या लव्याचवड्या गोष्टी बोलवी होतीस; पण अखेर काय झाले? आपल्या मुलाला सरदार नाहीच बनवू शकलीस ना? प्रतिज्ञा कुठे पूर्ण झाली तूही?"

चामुंडी तरीही वाठमानेने उत्तरली, "माझी प्रतिज्ञा? ती तर कवीच पूर्ण झाली सिंहबल! तू आंधळा झाला आहेस! समोर काय चाललेय हे ही तुला दिसत नाहीय."

आता मल्लिकाने खरी हकीकत शिखीला सांगितली.

ती ऐकून आश्चर्याने सिंहबल म्हणाला, "एका वीराचा जाह्नकच पराजय झालाय."

प्रचेनुसार सरदाराना प्रत्येक स्पर्धकाला हरवणे भाग असे. एक महिन्यांनंतर पुन्हा घेण्यात आलेल्या स्पर्धेत शिखीमुखने रवीला सहज हरवले.

शिखीमुख सरदार बनला अन् सिंहबलने प्रेमाने त्याला मिठीत घेतले.

ते पाहून चामुंडीच्या डोळ्यांचे पारणे फिटले.

गोविन्दचं वाचन

रुलपूर गावात गोविन्द नावाचा एक लहानसा शेतकरी होता. गावातली माणसं रोज सध्याकाळी गावच्या मध्यावर असलेल्या चौथऱ्यावर गप्पा मारायला बसत. आपलं काम संपवून गोविन्दही त्यांच्यात जाऊन बसे व गप्पा ऐके. पण त्यानं कधी मध्येच तोंड घातलं, तर सगळे त्याची टिंगल करून हसू लागत.

असं घडलं म्हणजे निचार गोविन्द नेहरा पाहून तिथून उठून निघून जाई. पण पुन्हा दुसऱ्या दिवशी मात्र पुन्हा हजेरी लावीच! एकदा असाच बसलेला असताना तिथे परमेश नावाचा त्याच गावचा माणूस आला, तेव्हा बसलेल्यांपैकी एकानं त्याला विचारलं, "अरे तू तर आपले डोळे दाखवायला शहरात जाणार होतास ना?" तेव्हा पटकन आपल्या खाशातला चष्मा काढून दाखवत परमेश म्हणाला, "जाखून आलो सुद्धा! हा पहा वैद्यानं दिलेला चष्मा. चष्मा लावून आता छान वाचू शकतो मी

सगळं! पूर्वी तर मोठी मोठी अक्षरं ही डोळ्यांना नीट वाचता येत नसत."

एकजण म्हणाला, "हो! चष्मा चांगला असेल तर काहीही वाचता येत खर."

दुसरा एकजण म्हणाला, "मग मलाही जायला हवं त्याच्याकडे. मलाही वाचता येईनासं झालंय हल्ली."

त्यानं बोलणं ऐकून गोविन्दला आश्चर्य वाटलं अन् आनंदही झाला. दुसऱ्याच दिवशी तो शहरात जाऊन त्या वैद्याची चौकशी करू लागला. एका माणसाला त्यानं विचारलं, "आमच्या गावपाटील सूरदासाच्या नंबर दोनच्या मुलाला - परमेशाना - चष्मा देणाऱ्या वैद्याचा पत्ता सांगू शकाल का मला?" बऱ्याच लोकांना त्याने हा प्रश्न विचारला; पण बहुतेकांनी, "मला नाही ठाऊक." असंच जुत्तर दिलं. शेवटी एकान गोविंदाला विचारलं, "अरे तू कोण, कुठल्या गावचा, तुझा हा

रेणुका पवार

परमेश कोण - वगैरे ह्ये कुणालाच काहीं माहिती नाही. तेव्हा विसरून जा ते सारं. पुन्हा कुणाला विचारू नकोस असलं काही. याच गल्लीत सुंदर नावाचा एक नामांकित नेत्रवैद्य बाहे. त्याच्याकडे जा सुकादयानं, नशीब असलं तर बुलाही ठीक करू शकेल तो."

आता गोविन्द सुंदरचं घर शोधून त्याच्याकडे गेला. आपलं अन् गावहत्तं नाव सांगून तो सुंदरला म्हणाला, "वैद्यमहाराज, आमच्या गावच्या परमेशाला तुम्हीच चष्मा दिलात का? त्याला आता छान वाचता येतंय."

बरासा विचार करून नेत्रवैद्य म्हणाला, "तो कोण, कुठल्या गावचा वगैरे मला नाही माहिती; पण परमेश नावाच्या एकाला मी चष्मा बनवून दिला खरा!" त्याचं उत्तर ऐकून खुश झालेला गोविन्द लगेच म्हणाला, "वा! भाग्य असावं तर असं! मलाही त्याच्यासारखाच चष्मा द्या ना वनेभूत."

वैद्यानं गोविन्दाला पुर्वीवर बसवतं वन् त्याच्यासमोर लहानमोठ्या अधरांचा एक तक्तो

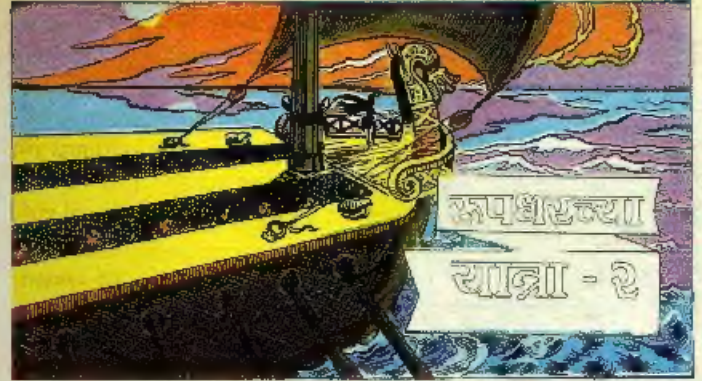
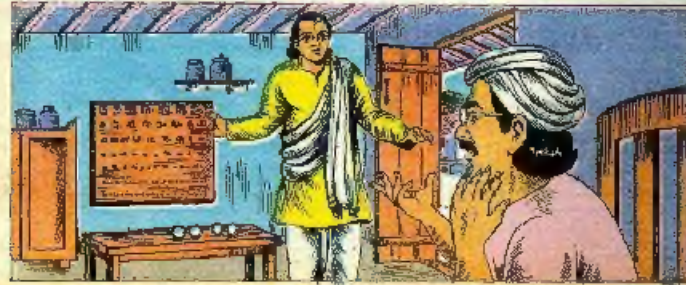
ठेवून लहानापासून मोठ्या अक्षरांवर बोट ठेवून विचारू लागला, "हे येतंय वाचता? हे येतंय वाचता?"

पण गोविन्द वर वेळी "नाही, नाही;" असंच म्हणत राहिला. शेवटी निरनिराळ्या चष्मे वैद्यानं गोविन्दाला लावून पाहिले. पण "मला काही वाचता येत नाहीय," असंच तो सांगत राहिला.

शेवटी नाराज झालेला वैद्य म्हणाला, "तुझ्या डोळ्यात काय दोष आहे, तेच काळत नाहीय मला!"

गोविन्द म्हणाला, "आमचा परमेश तर सर्वांना सांगतोप की, तुम्ही दिलेला चष्मा लावून आपल्याला छान वाचता येऊ लागलंय! मी निरक्षर आहे, पण मलाही वाचायची खूप होस आहे. मला वाटलं होतं की परमेशासारखा चष्मा दिलात तर मलाही वाचता येईल, म्हणून तर आलो मी तुमच्याकडे इतकी पायपीट करून!"

आता मात्र वैद्याचेच डोळे गरगरा फिरू लागले!

(ही चित्रकथा पुढीलप्रमाणेच संपूर्ण मापदंडांनी गावला जाईल, परंतु आपल्या अनुभवांवर ती समजल्यात सापडना, त्याच्या नैका बरेच दिवस विशालीन भरकटत राहिल्या. शेवटी ते सर्व एका बेटावर पोचले, तेथील रहिवाशांची माहिती काळव्यासहीत रूपधर निवाला. बाकी सर्वांना बोटीच्या खाणासाठी बागे ठेवून निवडक बारा माणसांसह निघाला अन् एका गुहेत अडकला. ही पुढील एका फाल्गुनेचन जातीच्या राससाची होती.) यानंतर -

त्या राक्षसाचा जाचाज अकून रूपधर सुत्तरला, "अरे, आम्ही द्रोंयहून परत निघालेले ग्रीक सैनिक आहेत. दुर्दैवानं समुद्रात मोठं वादळ झडलं वन् आमच्या नावा भरकटल्या. आम्ही तुमचे अतिथि आहोत, योग्य असं आमचं स्वागत कर."

रूपधरचं बोलणे ऐकून राक्षस विकटपणे हसत म्हणाला, "बर आता सांग, तुमची नाव आहे कुठे? जवळच आहे की दूर? बाकीच्या गप्पा सोड अन् प्रथम माझ्या प्रश्नाचं उत्तर दे."

राक्षस असा प्रश्न का विचारत आहे, हे रूपधरच्या ताबडतोब लक्षात आले. तो म्हणाला, "आता शिल्लक असेल, तर ना आम्ही तिचा पत्ता सांगणार? तीं तर आपल्या या बेटाच्या किनाऱ्यावरच्या खडकांवर आपटून पार मोडून गेली."

राक्षसाने आपला हात लांब पसरून दोन सैनिक पकडले वन् त्यांना जमिनीवर आपटून मारून टाकले. नंतर एकएक करून त्यांना आगीत भाजून त्यांची हाडेसुद्धा शिल्लक न ठेवता

सीतच्या पौराणिक कथा

खावून टाकले. भोजन संपल्यावर तो फाललोचन राक्षस वार पाच घड्यांतने दूध पाण्यासारखे घटाघटा प्यायला अन् आपल्या बकऱ्यांच्या कळपातच निश्चिन्तपणे झोपून गेला.

हृदयातच एकदम तलवार खुपसून राक्षसाला ठार करायचा रूपधरचा विचार होता; पण राक्षसाने गुहेचे दार इतक्या मोठ्या वगडाने बन्द करून घेतले होते, की ते त्यांना सर्वांना पिळूनही अुषटने अशक्य ! राक्षसाला मारून टाकले तर शेवटी सर्वांना धुकेने तडफडूत मरायचीच वेळ आली असती.

सकाळ झाली. राक्षस झोपेतून जागा झाला. शेळ्यांचे दूध काढून त्याने करडे त्यांच्या

आखांकडे सोडली. नंतर पुन्हा दोन सैनिक मारून कालच्याप्रमाणेच खावून टाकले अन् आपल्या शेळ्याबकऱ्यांचा कळप हाकलत त्यांना गुहेबाहेर घेवून गेला. ग्रीक सैनिक पळून जाऊ नयेत म्हणून पुन्हा त्याने गुहेचे तोंड दगडाने झाकून टाकले.

रूपधरला एक अुपाय सुचला.

गुहेत रहाणारा राक्षस गुहेत येताना बरोबर एक काठी घेवून आला होवा, ती जवळ गुहेतच होती. काठी कसली, तो तर त्यांच्या डोसकाठी एवढा एक मोठा खोबन होता. तो सांब रूपधरने आपल्या साथीदारांच्या साहाय्याने कापला व त्याचे एक टोक चांगले तामले. तामलेले टोक त्याने गुहेतल्या आगीत तापवून कडक बनवले, आणि मग ते लाकूड त्याने गुहेत पडलेल्या लेंड्यांच्या ढिगात लपवून ठेवले. रूपधरने ठरवले होते की, रात्री जेव्हा राक्षस झोपेल तेव्हा आपल्या साथीदारांच्या मदतीने ते लाकडाचे धारदार बनलेले टोक त्यांच्या डोळ्यात खुपसायचे अन् त्याला आंधळा बनवायचे. या कामासाठी आपल्या साथीदारांपैकी चार जणांची निवडही त्याने करून ठेवली.

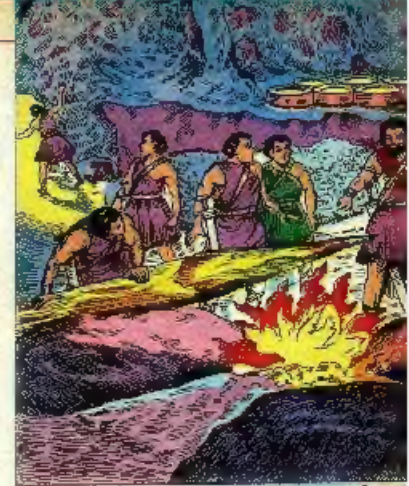
संध्याकाळ झाल्याबरोबर राक्षस आपल्या शेळ्या-मेढ्यांच्या कळपासह गुहेत परत आला. शेळ्यांचीं धार काढल्यावर त्याने गुहेचे दार बन्द करून घेतले. नंतर पुन्हा आणखी दोन सैनिक पकडून त्याने खावून टाकले.

इतक्यात रूपधरने आपल्याबरोबर आणलेले पेय एका लाकडी भांड्यात भरले. ते घेवून तो राक्षसाजवळ गेला अन् तन्मणे बोल् लागला, "काललोचना, हे वे. या पेयाची चव पहा तरी. तुला नरमासाची चव ठावूक आहे, पण या पेयाची चव कधी चाखली नसशील तू ! हे दिव्य पेय मी तुझ्यासाठीच आपले आहे. तू तर मोठा वाईट प्राणी आहेस. आमच्यावद्दल तुझ्या ममात जराही दयाबुद्धी नाही. जसा कडूपणाने वांगेलास तर तुझ्या मदतीला, किंवा तुला भेटायला तरी कोण येणार ?"

राक्षसाने रूपधरने दिलेले भांडे हातात घेतले अन् तो ते पेय घटाघट पिऊ लागला. त्याला ते मोठे चविष्ट वाटले.

"अरे, आणखी असेल तर दे ना. तुझं नावही सांग मला. आमच्या पद्धतीप्रमाणे तुझं आतिथ्य ही करीन मी. तसा आम्ही इथे द्राक्षांचा रस पितो, पण तो इतका स्वादिष्ट नसतो. या पेयाची गंमत काही निराळीच आहे." राक्षस म्हणाला.

राक्षस असे बोलला सरा; पण रूपधर अजून खूप सावधगिरीच बाळगून होता, तो अुनरला, "माझे नाव फक्त माणूस आहे. लक्षात ठेव, आता आपल्या वचनाप्रमाणे तू माझा पाहुणचार करायला हवास," अन् असे बोलून त्याने आणखी तीन भांडी त्या पेयाने भरली व एक एक भांडे तो राक्षसाच्या हाती देत राहिला. राक्षस हाती आलेले भांडे पटापट पिकावे करत

राहिला.

ते पीत असतानाच राक्षसाला नशा चढू लागली व तो बडबडू लागला, "अरे फक्त माणसा ! हे बाकीचे संपून जात नाहीत, तोपर्यंत मी तुला खाणार नाही. आमच्यात पाहुणचार इतकाच असतो." हे बोलत असतानाच तो नशेत बुडून आडवा पडला. आता रूपधरने लेंड्यांच्या ढिगातली काठी बाहेर फाडली अन् तिचे टोक रसरशीत लाल दिसू लागेपर्यंत ते आगीत तापवले. नंतर आपल्या साथीदारांना घोत्साहन घेवून सजग राहण्याला शांगितले. सर्वजण मनाने तयार होवून भुत्साहित झाल्यावर तो काठी घेवून राक्षसाजवळ आले अन् त्यांनी लाव झालेले ते

काठीचे टोक एकदम जोर लावून राक्षसाच्या डोक्यात चुपसले.

राक्षसाच्या किंमालाण्याने अन् वेदना भरल्या कण्हण्याच्या आवागाने गुहा दुमदुमली. त्या आवाजाने शेळ्याभेंड्याही इचकून एकदम धाबडून अड्या राहिल्या. त्यांची शरीरे भीतीने आक्रसल्यासारखी झाली, अन् थोड्याच वेळात राक्षसाच्या आज्ञेसार त्यांचा बेंड आवाजही मिमालून एकच गोंधळ झाला. राक्षसाने बुडून डोक्यात चुपसले गेलेले लाकूड अुपसून बाहेर काढले आणि इतर फाललोचनांनी आपल्या मदतीला शवे म्हणून तो पुन्हा ओरडू लागला. आसपासच्या गुहांतून रहाणारे अन्य फाललोचन त्याचे ओरडणे ऐकून धावतच त्याच्या गुहेजवळ

आले आणि बाहेरूनच ओरडू लागले, “अरे काय झाले? इतकं ओरडून आमची झोप का मोडलीस तू? तुझ्या बक्या कोणी चोरल्या का? का तुला कोणी आपली शक्ती वापरून किंवा कक्षाने तरी मारत आहे?”

“हो, हो ! मला हा फक्त माणूस मारतो आहे.” राक्षसाने ओरडून सांगितले.

“काय ? फक्त माणूस मारतोय तुला? काय वेड्यासारखा बकतो आहेस रे? आता मूर्खारलं बोलायचं सोडून झोप मुकाट्यानं ! तव्येत शरीर नसेल तर स्काळपर्यंत झोपेत आघोआप बरी होऊन जाईल बघ.” अन् असे बोलून तो फाललोचन तेथून निघून गेले. यापेक्षा जास्त एकमेकांची विचारपूस करायची पद्धतच त्यांच्यात नसावी.

आता गुहेतला राक्षस आंधळा झाल्याने शेवतालचे काहीच पाहू शकत नव्हता. त्यामुळे चरचपडत तो गुहेच्या दाराशी पोचला. तिथला दगड हलवल्यावर गुहेतली माणसे बाहेर जाऊ नयेत म्हणून तो तिथेच आसत जमवून बसून राहिला.

शोक सैनिक बाहेर पडायचा प्रयत्न करतील, तेन्हा त्यांना पकडायची त्याची योजना होती.

परन्तु रूपधरही कोणी ‘येरा गबाळा’ माणूस नव्हता ! त्याची बुद्धी मोठी तीक्ष्ण होती. गुहेतून साथीदारांसुद्धा बाहेर पडायच्या अनेक भुपायांचा त्याने साधकबाधक विचार

केला. त्यातली एक युक्ती त्याला खूप आवडली.

राक्षसाच्या बक्या चांगल्या जाडजूड व तगड्या होत्या. आकारानेही चांगल्या मोठ्या होत्या त्या. रूपधरने तीन तीन बक्या एकच बांधल्या अन् त्यांच्या पोटाखाली एक एक साथीदार बांधून ठेवला. अशा प्रकारे आपल्या साथीदारांसाठी अगोदर व्यवस्था केल्यावर आता तो एकटाच काय तो अुरला. गुहेतली सर्वात मोठी बकरी त्याने स्वतःसाठी बाजूला निवडून ठेवली होती. थोड्याच वेळात सकाळ झाली. शेळ्या-भेंड्यांचा कळष बाहेरच रापला निघायला सिद्ध झाला. गुहेच्या दाराशी कबूत बसलेला राक्षस बाहेर पडणाऱ्या शेळ्या-भेंड्यांच्या अंगावरून हात फिरवून त्यांना बाहेर जाऊ देत राहिला.

त्या वेड्याला हे कळलेच नाही की शत्रु भेंड्यांच्या खाली लपून बाहेर पडले सुद्धा ! सर्व साथीदार बाहेर पडल्यावर स्वतःसाठी पारखून ठेवलेल्या भेंडीची दाट लोकर रूपधरने पोटाखालून घट्ट पकडली अन् तो एकाद्या माकडाच्या पिंझासारखा लटकू लागला. ती भेंडी बाहेर पडू लागली तेन्हा तिलाही पाठीवरून तपासत राक्षस म्हणाला, “बग, तूतर रोज सर्वांच्या आधी बाहेर पडत असलेस. आज का मागे राहिलेस? आळशी कुठची ! त्या दुष्ट माणसानं आपल्या मालकाला खूप तारू पाजून बग आंधळा केला म्हणून वारंट वाटतंय का तुला? मी चांगला घडा शिकवीन बघ त्याला, तू पळ आता बाहेर !”

बाहेर आल्याबरोबर रूपधरने भेंडीचाच

या बोटीवरच्यांना, ते एकाद्या संकटात तर सापडले नाहीत ना, अशी शंका येऊ लागली होती. त्यांच्याजवळ पोचल्यावर रूपधरने आपली सारी हकीकत सांगितली. आपल्या भेलेल्या साथीदारांसाठी ते सर्वजण विलाप करू लागले. रूपधरने त्यांचे सांत्वन करून त्यांना धीर देत म्हटले, "आपल्याला आता शोक करत बसायलाही वेळ नाहीये. जितक्या शक्य-बकन्या सापडतील तितक्या साऱ्या पकडून पटापट आपल्या जहाजावर चढवा. आपल्याला ताबडतोब किनाऱ्याकडून दूर जायला हवं." रूपधरच्या साथीदारांनी पाण्यातली नौका तटावर खेचून घ्याली. सर्वजण नौकेवर चढले.

नौका पाण्यात जरा दूर गेल्याबरोबर गुहेकडे तोंड करून रूपधर जोराने ओरडला, "अरे जे शापी राक्षसा, तू काय समजलास की मी अन् माझे साथीदार तुझ्या स्वाधीन होऊ? आम्हालाही खाऊन टाकायचा तुम्हा विचार होता नाही का? धाडण्यांचे आदराविध्य करण्याऐवजी त्यांना खाऊन टाकण्याच्या कृत्याचा तुला जागला दंड मिळाला नव्हता! आता तरी निदान सुधार आपल्याला!"

राक्षसाला हा आवाज ऐकू आला. तो आता रंगाने थर-थर कापू लागला. एक खूप मोठी शिळा थुचवून त्याने ती रूपधरच्या आवाजाच्या दिशेने जोरात फेकली. ती शिळा नौकेकडून फारच शोड्या अंतरावर पाण्यात

पडली. अन् त्यामुळे त्या जागी एक मोठी लाट बुसळली, अन् रूपधरची नाव त्या वेगामुळे पुन्हा तटाकडे सरकू लागली. कारण त्या वेगामुळे त्यांचा नावेवरचा तडा सुटला.

वायरून रूपधरने महत्प्रयत्नाने नौका पुन्हा समुद्रात आत नेली आणि जेव्हा मारून आपल्या साथीदारांना दशारा विला, यावेळी नौका बॅव्हा पहिल्यापेक्षा दुप्पट अंतरावर गेली, तेव्हा रूपधरने राक्षसाला आगखी विजयवाचा विचार केला. त्याचे साथीदार त्याला तसे न करण्याबद्दल गद्गदवा करून सांगू लागले. पण त्यांच्या सांगण्याकडे दुर्लक्ष करून मोठ्या अत्साहाने तो जोरडू लागला. "अरे अधम राक्षसा, तुला कोणी आंधळे केले असं जर कोणी विचारलं तर सांग की तो माणूस म्हणजे दुसरातिसरा कोणी नसून टोयचा विजेता योद्धा रूपधरच होता. त्यांना सांग की, रूपधर इयाकाचा रहिवासी आहे."

यावेळी राक्षसाने पहिल्यापेक्षाही मोठी शिळा भुचवली अन् आपली सगळी शक्ती एकत्रितून ती नावेकडे फेकली. परन्तु यावेळी माथ शिळा

पडल्यामुळे अुसळलेल्या पाण्याने रूपधरचा फायदाच झाला. कारण त्या लाटेने नौका समुद्राकडेच आत ढकलली गेली, लवकरच रूपधरची नौका समुद्रात अुथ्या असणाऱ्या इतर नौकांजवळ पोचली. त्यात बसलेले कोडेही आपल्या साथीदारांच्या फत्तण्याची मोठ्या धातुरतेने वाट पहात होते. आपली माणसे परत आलेली पाहून त्यांना फारच आनंद झाला. पण थोड्याच वेळात त्यांना राक्षसाने मारलेल्या सैनिकांबद्दल कळताच त्या आनंदावर विरजण पडल्यासारखे झाले.

नंतर रूपधरने पकडून आणलेल्या शेळ्या-मेंढ्या सर्वांनी सारख्या बाटून घेऊन खाऊन टाकल्या; मोठ्या अत्साहाने त्यानंतर दारू पिऊन त्यांनी तो दिवस घालवला. रात्री तटावर येऊन तेतोत सर्वजण मस्त झोपले. दुसऱ्या दिवशी सकाळीच रूपधरच्या आज्ञेने सर्वांनी नांगर भुचवून येऊन प्रवास पुढे सुरू केला. नौका ज़रज़र पाणी कापत वेगाने जाऊ लागल्या.

क्रमशः

बांदोबाच्या बातम्या

प्राण्यांची योग्यता

अमेरिकेतील ओरिगन केंटर नॅशनल पार्कमध्ये १९ जुलैला फ्रँक मिन्नर आपल्या तरुण प्रेयसीबरोबर फिरत होता. त्यांच्याबरोबर ५ वर्षे वयाचा त्यांचा कुत्रा 'बेट' हाही होता. त्यानेही जरा मोकळे फिरून घ्यावे, म्हणून तरुणीने त्याला मोकळे सोडले. बर्फाने वेढलेल्या तिच्या तलावाच्या

किनार्यावरून बेट मजून थांबत सुटला. पण मध्येच घसरून तो खाळीस फूट झोल गळायला गेला. बरीच दूरवर नजर टाकूनही तो दिसला, तेव्हा खिन्नतेने कुत्र्याच्या शेळापासून वस्तुही पलायन निरकापून दिसा. या कर्तृशो बेट नेहमी खेळत असे. कुत्रा नाहीसा झाल्याने मिन्नर व त्याची प्रेयसी या दोघांनाही फार वाईट वाटले. परंतु एका आठवड्यानंतर कुत्रा सुरक्षितपणे शेजारच्या गावात परत आल्याचे आढळले. इतक्या खोलवरून बाहेर निपूत रस्ता सोडून या ठिकाणी पोचेपर्यंत एकूण २९ कि.मी. इतके अंतर पार करून तो आला होता. या घटनेचा

अहंसे करून पार्कचा अधिकारी म्हणाला की, "प्राण्यांची योग्यता सरोकारावर अवलंबून असते. अशी कोणतीही गोष्ट नव्हे, की जी प्राणी करू शकत नाहीत."

आपत्त

केरळमधील जलेष्पी जवळील मांजरा खेड्यात सुनील रहातो. त्याला मांजरे पाळण्याची भारी हीत. त्यांच्याजवळ सात मांजरे होती. त्यातली जम्मणी नामक मांजरी त्यांच्या गाववाल्यांच्या माहितीची झाली होती. ती मोठी नेमस्त होती. केशव बिरिकटे आणि हिरवी मिरचो साबुन प्यात असे ती. समोर मांजरांचा ढीग ठेवला, तरी एकाही मांजाला ती तोंड लावत नसे. गावचे लोक तिच्याकडूनच खूप विविध गोष्टी सांगत बसत. नुकतीच तिच्याकडूनच माहिती तिच्या फोटोसह तैमोल स्थानिक कुत्तपत्रात छापून आली. अन् विशेष म्हणजे, दुसऱ्याच दिवशी 'जम्मणी' मरून गेली. नंतर दोनच दिवसांनी सुनीलचे वडीलही स्वर्गवासी झाले; अन् नंतरच्या दोन आठवड्यात एक-एक, दोन-दोन दिवसांच्या अंतराने बाकीची सर्वां मांजरेही मरून गेली ! सुनीलला हा आपात सहन होईनासा झाला. त्याने 'आता सापुडे मी कधीही मांजरे पाळणार नाही' असा निश्चय केला आहे.

कृत्रिम हृदय

टोकियो विश्वविद्यालयाच्या चिकित्सा-विभागाचे नुकताच एक नवा विश्व-बुद्धांचा स्थापित केला. विभागातील लोकांनी पाच वर्षांच्या एका शेळीला कृत्रिम हृदय बसवले. चारशे दिवसांनंतरही ती चालवी मुदत होती. यापूर्वीही १९९२ मध्ये अमेरिकेतील एका विश्वविद्यालयाने असा प्रयत्न केला होता. पण त्यांनी कृत्रिम हृदय बसवलेले जगावर केवळ ८८ तासच जगू शकले.

वचन-भंग

दुर्जनशून्य विक्रमादित्य पुन्हा आडांजवळ आला. पुन्हा प्रेत खांद्यावर टाकून तो स्मशानाची वाट चालू लागला. तेव्हा वेताळ बोलू लागला - "कोणी तरी आपली कृष्ण कहाणी तुला ऐकवली आणि तू त्याला मदत करायला निघालेला दिसतो आहेस, जर असं नसतं तर हा सर्व खटाटोप तू कुशासाठी केला असतास? पण आपलं काम झालं की दिलेली आश्वासनं हे लोक विसरून जातात. इंदुराणी महाराणी इंदुमति याचं जिवंत उदाहरण आहे.

इंदुराणीचा राजा जयकेतनची इंदुमती पटुराणी होती. बारा वर्षांपूर्वी त्यांचे लग्न झाले होते, पण अनून त्यांना संतान-प्राप्ती झाली नव्हती. मूल होण्यासाठी इंदुमती दर शनिवारी उपास करी आणि संध्याकाळी राजधानीच्या सीमेवरील मंदिरात जाऊन भगवान शंकराचे दर्शन घेऊन त्याला प्रार्थना करी. मनोभावे शंकराची ती पूजा-अर्चा करी.

वेताळ कथा

एका शनिवारी तिने मंदिरात जाऊन शंकराची पूजा केली. आणि नंतर ती तेथील पूजाच्याला म्हणाली - "मी तीनशे शनिवारी शंकराची पूजा केली. पण भगवान मोड्यावर प्रसन्न झाले नाहीत मी भाता बनू शकले नाही."

तिला मातृवत्ता देत पुजारी म्हणाला - "महाराणीजी, आपण निराश होऊ नका. आपली मनोकामना पूर्ण होईल असा एक दिवस निश्चित येईल."

ती परत पाऊ लागली तसा एक ध्वनि तिच्या कानी पडला "इंदुमती, इकडे ये." तिने वळून मागे पाहिले, तिला वडाच्या झाडापासून काही अंतरावर असलेल्या टेकडीवर तिला एक बैरागी बसलेला दिसला.

बैरागी म्हणाला "इंदुमती, तुम्ही मनोकामना पूर्ण करण्यासाठीच मी इथं आलो आहे."

बैरागी एक असामान्य माणूस आहे हे लवकरच इंदुमतीच्या नक्षान आले ती त्याच्या अवळ गेली ति त्याच्या पाया पडत म्हणाली "सुनीश्रेष्ठ, आपण कोणी साधारण मानव नाही कृपा करून माझ्यावर."

जवळच्या पिशवीकडे बोट दाखवीत बैरागी इंदुमतीला म्हणाला - "त्या पिशवीत काही केळी आहेत. खाताने एकच घे आणि खाऊन टाक. तुम्ही इच्छा पूर्ण होईल निश्चित."

माझ्या आतुरतेने इंदुमतीने पिशवीत हात घातला. पिशवी केळींनी भरलेली होती तिने पिशवीच्या तळाशी हात घातला आणि एक माटूकळ वाहिर काढला, केळ्याच साल काढता-काढता तिच्या नक्षात आले की ते एक जोड केळी होतं,

इंदुमती केळ खाऊ लागली, तसा पिशवी हाताने घेऊन बैरागी हा-हा म्हणत अवृथ्थ झाला.

एका दिवशी रात्री इंदुमतीने राजाला बघलेली सर्व घटना सविस्तर सांगितली आणि म्हणाली "ते नक्कीच एक महापुरुष असावेत."

पण या घटनेनंतर तीन महिन्यांनी राजवैद्यांनी इंदुमतीची तपासणी केली ति खात्रीपूर्वक माहितले की ती गर्भवती आहे.

नऊ महिन्यांनी इंदुमतीने जुळ्या मुलांना

जन्म दिला. पिशवीतून काढून खाल्लेल्या जोड-केळ्याप्रमाणे दोघांची शरीरे एकमेकांना जोडलेली होती.

दहा दिवसांनंतर राजवैद्यांनी आपला विचार सांगितला - "सहामहिण्यात शस्त्र-क्रिया करून यांना अलग केले नाही, तर हे राजपुत्र जन्मण्याची आशा नाही."

"मग तोपर्यंत वाट कशाला पहायची?" लवकरच शस्त्र क्रिया करून टाका." राजाने आपला विचार व्यक्त केला.

आपली असमर्थता प्रकट करीत राजवैद्य म्हणाले - "महाराज, ही शस्त्र-क्रिया तर एकादा कुशल व अनुभवी शस्त्र चिकित्सक करू शकेल. आपल्या सत्त्यात असा कोणी चिकित्सक नाही."

"मग कुठे आहे? शेजारच्या?" शेजारच्या राज्यात कोणी असल तर आपण त्याच स्वागत करू. जो कोणी ही शस्त्र-क्रिया यशस्वीपणे करील त्याला आपण मृत्युदान पारितोषिक देऊन त्याचा सत्कार करू." इंदुमती म्हणाली.

राजवैद्य असल विचार करीत राहिले आणि मग म्हणाले - "महाराणी, आपल्या माहितीनुसार ही शस्त्र-क्रिया करायला योग्य केवळ एकच एक माणूस आहे. त्याचं नाव अश्विनी दत्त." अश्विनी दत्ताचे नाव ऐकताच राजा अवकेंतन विहून म्हणाला "आमना कट्टर शत्रू चंद्रगिरीच्या दरबारातील राजवैद्य. काही काळ तरी त्याच्याकडून आम्ही ही शस्त्र

क्रिया सुकृत्र करविणार नाही, मग राजपुत्राचे प्राण गेले तरी चालेल. परंतु त्या वैद्यासाठी दोही रुद्रसेनापट्टे दयेची भीक सुकृत्र मागणार नाही. मी जिवंत असपर्यंत हे शक्य नाही." मंभीर स्वरात दृढपणे राजाने आपला विचार सांगितला.

अवकेंतन सासताना शास्त्रीबाब्याची बातमी कळल्यावर आसपासच्या राजांनी भीमदत्तपर संदेश पाठविले चंद्रगिरीचा राजा रुद्रसेन याने मात्र आपल्या संदेशात म्हटले "पुत्र प्राप्ति झाली खरी पण दोन मुले एकमेकांना जोडलेली आहेत. वशी ती थोडीच जिवंत राहणार?"

याचा नयकेंतनला खूपच राग आला मुलांच्या स्वाभ्यासाठी रुद्रसेनची मदत घेणं आवश्यक आहे हे राजाला समजून सांगायचा

इंदुपतीने खूप प्रयत्न केला, पण ज्यकेतनने घाला स्पष्ट नकार दिला आणि इंदुमतीला धमकावले "पुन्हा अशी गोष्ट मनात सुद्धा आणू नकोस आणि यासाठी मला बरीस शालू नकोस."

ज्यकेतन याबाबत काही करणार नाही, आपल्याला मदत करणार नाही हे इंदुमती समजून चुकली. तेंव्हा तिने निश्चय केला की आपण स्वतःच अश्विनी दत्ताकडे जायचं आणि त्याच्याकडून ही शस्त्र-क्रिया करून घ्यायची. तिने मुलांना बैद्याच्या साठ्यात दिले आणि माहुरी जाण्याच्या मिषाने एका रातीला घेऊन ती चंद्रगिरीला आणला निघाली, तिने आपला वेष बदलला आणि दोन दिवस व दोन रात्री प्रवास करून ती चंद्रगिरीला पोचली.

चंद्रगिरीलाराजवैद्याचापलातिलासहज सहज मिलाला राजझाली होती अश्विनी दत्त ब्रह्मचारी होता. ती थरात स्वयंपाक करीत होता, कुणी तरी दार खडखडवले, म्हणून तो स्वतःच दार उघडायला आला.

नम्रपणं नमस्कार करीत इंदुमती म्हणाली "खूप दूर चरून मी आलेली आहे, थकून गेल्या मला कंठ आपणच सतान-मिवा देऊ शकता." आणि तिच्या होठ्यात अश्रू तरळले.

"रुमका बाई खूप दमून आलेल्या दिवस जाह्यात भूक लागली असेल तुम्हाला? जगावर भोजन करा" असे म्हणत अश्विनी दत्ताने केळीच्या पत्रावर इंदुमतीला भोजन दिले

जेवता जेवता इंदुमतीने आपल्या जुन्या मुलांच्या शस्त्र क्रियेबाबतचा आपला विचार

अश्विनी दत्ताला सांगितला

"आपल्या मुलांबाबत काही काळजी करण्याचा आवश्यकता नाही. शस्त्र-चिकित्सा करून आपल्या मुलांचे प्राण वाचविता येतील, आणि ही चिकित्सा मीच स्वतः करीन. तुमचं फर इतून किती दूर आहे संतापल?" अश्विनी दत्ताने आपलासन देत विचारले

कमता ही संकोचन करता इंदुमतीने सांगून टाकले. "मी इंदुपुरीची राहणारी, मी इंदुपुरीची महाराणी आहे, महाशय."

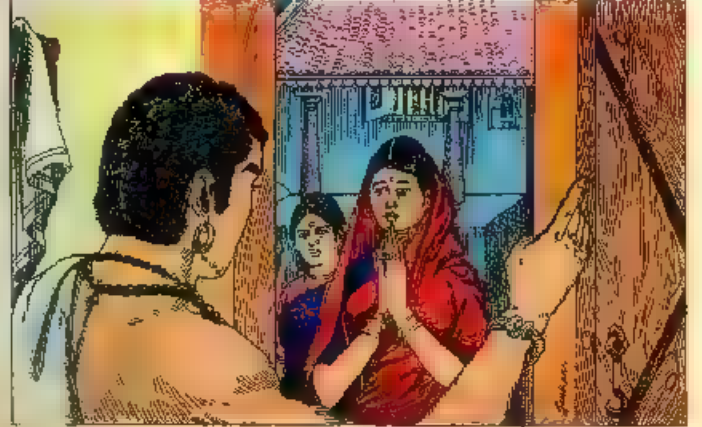
अश्विनी दत्त बुचकळ्यात पडले. त्याच्या चेहऱ्यावरील रंग उडाले. ती म्हणाला - "मी जर ही शस्त्र चिकित्सा केली, तर दुसऱ्याच क्षणी माझ शिर चंद्रगिरीच्या किल्ल्याच्या प्रवेशद्वारावर लटकलेलं दिसेल हे कदाचित् आपणास

माहीत नसावं."

"आपलं काही ही नुकसान होणार नाही, अनेक मो आपणास वचन देते. आपल्या पाणावर जेतणार नाही असं मी पाहीन, आपण माझ्यावर विश्वास ठेवा नि मला निराश करू नका." इंदुमती गयाबया करीत म्हणाली.

अश्विनी दत्ताने थोडा वेळ विचार केला आणि मग साहस पूर्वक म्हणाला "तर मग चला!" त्याने घराला कुसूप घातले नि तो इंदुमती बरोबर निघाला

इंदुपुरीला पोचताच दुसऱ्या दिवशी अश्विनी दत्ताने शस्त्र-चिकित्सा करून दोन्ही मुलांना वेगळे केले. त्याची शस्त्र-क्रिया यशस्वी झाली, दोन्ही मुले जिवंत आणि स्वस्थ आहेत त्याच दिवशी राजा ज्यकेतनच्या आज्ञेनुसार

राज्य भर मंगल घोषणा करण्यात आली
“शस्त्र क्रिया करून दोन्ही राजपुत्रांना अलग
करण्यात आले आहे. चंद्रपुरीचे दरबारी राजवेल
अश्विनी दत्त यांनी ही शस्त्र क्रिया यशस्वीपणे
पार पाडली. राजदंपति आणि राज्यातील प्रजा
त्यांची अंतःकरणपूर्वक कृतज्ञ आहे.”

लवकरच ही आतमी आसपासच्या सर्व
राज्यात ही पोचली

महाराणी अश्विनी दत्ता बहुमोल
पारितोषिक देऊ लागली त्याचा अस्वीकार
करीत अश्विनी दत्त म्हणाला - “महाराणी,
आपण माझा जो गौरव केला त्याबद्दल मी
आपले श्रम मानतो”

वेताळाने राजा विक्रमादित्याला एवढी

गोष्ट मागितली आणि म्हणाला - “राजा
इंदुमतीने अश्विनी दत्ताचा वचन भंग केला
नाही का? कोणत्याही परिस्थितीत अश्विनी
दत्ताच्या प्राणांवर व्रतणार नाही असे इंदुमतीने
वचन दिलेले होते. परंतु शस्त्र क्रिया यशस्वी
झाल्यावर तिने राज्यभर घोषणा केली आणि
अश्विनी दत्ताजवळ कुतूहल प्रकट केली.
घोषणा करून कंवल आपल्याच राज्यात नव्हे
तर आसपासच्या राज्यांत ही तिने जाहीर केले
की शस्त्र-चिकित्सा अश्विनी दत्ताने केली
असे करून ती अश्विनी दत्ताच्या प्राणीशीच
खेळली नाही का? तिने बिचाऱ्याला संकटात
टांकले नाही का? आपण जे काम करीत
आहेत ते धोक्याचे आहे हे अश्विनी दत्ताला
माहीत असून ही त्याने संपात का दिली?
इंदुमतीचा कांवलवाणा परिस्थितीत पाहून ना
का दयावं झाला? महाराणीने आपला गौरव
केल्याबद्दल त्याने शेवटी आभार कत्तासाठी
मानले? माहीत असून ही माझ्या या शकांचे
समाधान तू न केलेस तर तुझा शिरच्छेद
होईल हे तू जाणतोसच.”

शकांचे निवारण करीत राजा विक्रमादित्य
म्हणाला - “आपले अपूर्ण जीवन स्वास्थ्य-
संवेला वाहिलेला एक महापुरुष आहे अश्विनी
दत्त आपल्या सेवेत काही अडथळा येऊ नये,
आपला मार्ग निष्कटक असावा म्हणून त्याने
विवाह ही केला नाही. तो ब्रह्मचारीच राहिला.
आपल्या कट्टर शत्रूला रोगाने ग्रसले तर त्याला

मोगमुन. इतरा हा खऱ्या वैद्याच परम धर्म
होय म्हणूनच आपल्या प्राणाची पर्वा न करता
अश्विनी दत्त इंदुमतीच्या मुलांची शस्त्र क्रिया
करायला तयार झाला. हे काम एकाद्या
सामान्य वैद्याकडून होणार नव्हते. त्यासाठी
अनुभवी व कुशल वैद्याची आवश्यकता होती.
अश्विनी दत्त हा एकटाच असा योग्यता संपन्न
वैद्य होता. आसपासच्या राज्यात ही त्याच्या
इतका कुशल वैद्य दुसरा कोणी नव्हता. वैद्याचे
नाव गुप्त ठेवले असते, तरी चंद्रगिरीच्या
राजाच्या ते सहाज वक्तात आले असते आपला
घरवारी वैद्य अश्विनी दत्त ही अवघड
चिकित्सा करू शकता हे त्याला नमूने माहीत
होते. अत्रंग उपयोगी पटण्याचा अपराध
केल्याबद्दल आपणस कटोर शिक्षा केली जाईल
हे अश्विनी दत्त ही जाणून होता. ही सर्व
परिस्थिती जाणूनच इंदुमतीने सार्वत्रिक
घोषणा केली आणि अश्विनी दत्ताचे नाव
सर्वत्र पोचविले. आता रुद्रसेन अश्विनी दत्ताला
शासन करण्याचे दु साहस करू शकणार
नाही, कारण आपल्या संवा-धर्माता

अतुसकूनच अश्विनी दत्ताने आपल्या प्राणांची
बाजी लावली होती चंद्रगिरी सोडून अन्य
राज्यात त्याला चांगलाच मान-सन्मान
मिळाला. त्याने आपल्या राज्याची प्रतिष्ठा
बाढवली. अशा सुशील वैद्याला शिक्षा केली
असली तर रुद्रसेनचीच बदनामी झाली असली
उत्साहाच्या भरात त्याने असे केले असते, तर
अन्य राज्यांनी आपला विरोध दर्शविला
असता, त्याला अनेक नवे शत्रु निर्माण झाले
असत. त्याच्या स्वतःच्या प्रजेने ही विद्रोह
केला असता. याच प्रीतीने आपले वैद्य बाजूला
ठेवून त्याला अश्विनी दत्ताचे अभिनंदन
करायला लागले असेल. इंदुमतीने या संकटातून
मादया कुशलतेने अश्विनी दत्ताची सुटका
केली. म्हणूनच तिने अश्विनी दत्ताजवळ
आपली कृतज्ञता प्रकट केली. असे करून
इंदुमतीने वचन भंग केला अथवा ती कृतघ्न
असली असे म्हणणे चुकीचे होय.”

राजाच्या या स्फुटीकरणावर संतुष्ट होऊन
वेताळ प्रेतामह साडावर जाऊन बसला

आधार : सुशील सिन्हा यांची एक कथा

राजनर्तकी

अवतारी व कुसुमपुर राज्याचे संबंध वैदीचे व निष्ठाचे होते. अवतारींची राजनर्तकी होती. कोमदी राजांचे परबन् करण्यासाठी कोमदी कुसुमपुरला गेली व तेथे झालेल्या विविध युत्सवातून तिने आपल्या नृत्याचे कार्यक्रम केले. ती अवतारींकरिता निवडली असता वाटेतच दरोडेखोरांनी पकडून तिला कैद केले. तिच्याबरोबर सैनिकांनीही स्वतःचा त्यांच्या स्वाधीन केले.

दरोडेखोरांचा राजनर्तकीची कौमुदीला आपल्या नाथकाकडे धडून गेले. कौमुदी नाथकाला म्हणाली, "तुम्ही मला समजलात कोम ? अवतारींची राजनर्तकी आहे मी ! नृपराजाना हे नकीच काळाने की तुम्ही मला अवकनून देवच आहे. ते आपल्या सैन्यासह येतील अन् तुमची पाळे मुळेही खणून काढतील."

दरोडेखोरांचा तिच्या सांताण्यास विश्वास बसला नाही त्यांना वाटते, की ती शोट बोलत आहे. अगणार तर ही नकीच कोणी सामान्य आहे ! तेव्हा त्यांच्यातला एकजण म्हणाला, "बरं तर बरं - आपण सुद्धा महाराणीच आहोत अस नाही म्हणलीस. राजनर्तकी होय तु ?"

हे ऐकून द्वार सर्वजणही हसू लागले. दरोडेखोरांचा नाथक तिला म्हणाला, "मग हसू नाकून वास्तव अन् सिद्ध कर की तू राजनर्तकीच आहेस !"

कौमुदी एकदम चिडून म्हणाली, "आहे जल ! तुम्हासारख्या नंगली साणसासपोर नाथू मी ? मी नाथेन, तर केवळ राजदरबारातच जीव पंतनास माझा, तरीही तुम्हासमोर नकीच नाचणार नाही मी !"

तिचे बोलणे ऐकून आश्चर्यचकित झालेल्या नाथक म्हणाला, "होय, ही नकीच राजनर्तकी आहे, आपल्या धराचं मूल्य अन् की तिं तां बरोबर आणते; मुत्तम कलाकार आहे ही हिला आणि हिच्या बरोबरच्या सोवड्या सन्मानपूर्वक जंगलवाहेर पोचवून या," अनुयायांनी आपल्या नेत्याची आज्ञा तत्कालीन अंमलात आणली.

देवगिरी किल्ल्यासह इंग्लिश देहली मुल्क

किल्ल्यावरील राजशासदात पोषण्यासाठी भूपारी मार्ग हून एकुलता एक मार्ग होता. हून भगदी कोठ्यात कोट कातले तरी म. विठ्ठल दलका श्रेष्ठम असे अन् तो वस्ताही मोक्ष धर्मपन्ना होता. कारण भिंतीमागें लोपलेले सैनिक शत्रुला वाटेतच गाढून मारून राकत असत शत्रुसैनिकांची संख्या अधिक असेल, तर भुषार घुराने मरून टाकले जाई व शत्रुसैन्या न आपल्याने ते मरून जात.

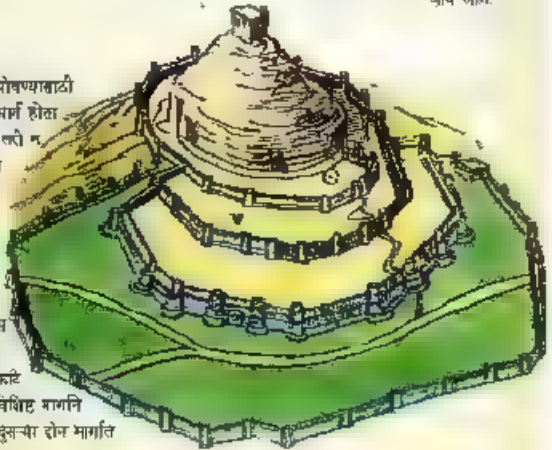
भुषारी सैन्यांना मध्येच तीन फाटे फुटलेले होते त्यातल्या एकाच विशिष्ट शाननि सुरक्षित रात जाता येई. चुकून दुसऱ्या दोन मार्गात शिरलेले लोक सोयी साईत पडत, व त्यांना फार

आपल्या देशातील किल्ले - ७

इक्षिणेतील मजबूत किल्ले

तेल्लिका : गीरा युद्ध • विषकार : आरिना

देवगिरी किल्ल्याला दक्षिण भारताचे किल्लेदार म्हटले जातं कारण दक्षिणफारसवरील काळ्या फातरावर बसलेला हा मजबूत किल्ला सुपन्न रहस्यमय व तंत्रांर दिसतो. यामुळेच याला 'देवगिरी' असे नाव पडले असले. नगराच्या वाटही जाणून घेऊन थसा तट सेता. यक्षिवाय नगराच्या वात पहाडात (किल्ल्याला) वेळून मजबूत तट व तीन बंदक होते. संपूर्ण खातच्या वाजूच्या खंदकातील पाण्याची पाटाळी परबेमुसार कमी जास्त काण्याची सोयही केलेली होती. शत्रूचे आक्रमण झाले तर पाण्याची पाटाळी वाढवून था बंदकावरील पूल बुडवून टाकला जाई. इतके फळनही शत्रू पुढे आला तर त्यांना पुढे बुधारी मारतून जावे लागे.

वीरताबाद किल्ल्याच्या स्तंभेचे चित्र

वेदनामय मृत्यु येई, योग्य मुयारी रखवाने कांणी गेल्याच, तर त्याला हा राजघासादमयेंत पोचण्यासाठी आपलीही अनेक अडचणीना तोंड द्यावे लागे,

देगण्टी किल्ला हा इस्वी सनाच्या पुत्राच्या बलकारीन सत्तावाहवांच्या काळाचा आहे. याच राजांनीही दोनो वर्षांहून अधिक वर्षांचे आपले राज्यशासन चालवले होते. इ.स.न १२७४ मध्ये बल्लुबुद्रान विलजोने यादव राजांकडूनच हा किल्ला आपल्या ताब्यात घेतला. मुलतान महान चित्र तुलकान जेव्हा हा किल्ला पाहिला तेव्हा त्याला असे वाटले की, माया बगात अत्यंत सुरक्षित वसा हा एकाच एका किल्ला आहे. यासाठीच काही काळ त्याने देवगिरी ही आपली राजधानी बनवली होती. तेव्हा या किल्ल्याला 'चीलवाबाद' असे नामाभिवाज प्राप्त झाले होते.

मुलकचा एक सरदार बहामन शहा याने तुलबर्मा येथे आपली राजधानी बनवून बहामनी राज्य स्थापन केले.

बांद मिनार
चीलवाबाद
किल्ला

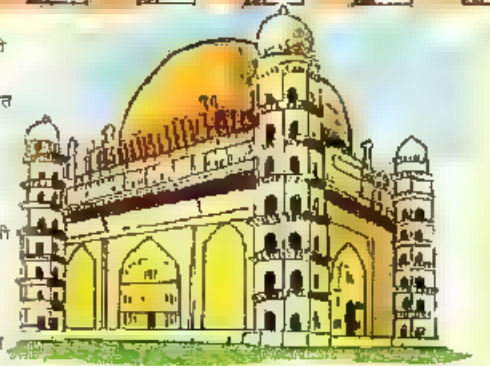
विश्व किल्लाच्या नटाच्या भिंती व संरक्ष

आनंदरा बहामनी संघांनी मिनार ही आपली राजधानी बनवली, येथे तीन संदकांनी मुक्त अशा एक बांगला बनवत असा किल्ला होता.

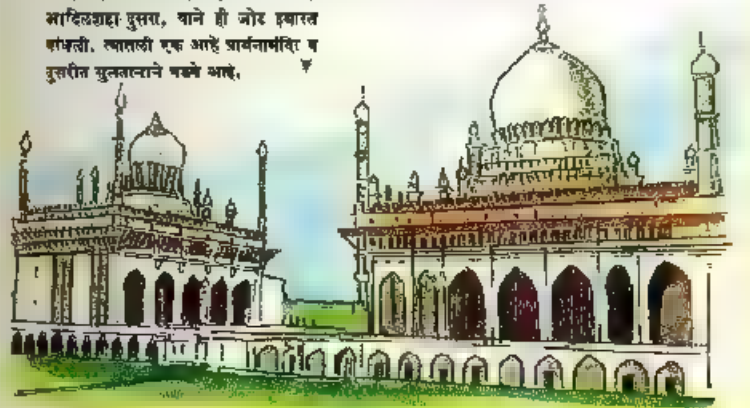
दक्षिण भारतमधील मुलतानाच्या काही सज्जत व जाणीव अशा देशातील बिदरसुधे आहेत.

पेशवांच्या शतकाच्या शेवटी अहमदी वज्ज्यांचा म्हात छेद गेला. १९१० मध्ये मुसलमानांमार्फत विजापुर सोडून आदिलशाही राज्य स्थापन केले. या देशातील मुहम्मद आदिलशाहा हा मोठा प्रसिद्ध बादशहा होता. त्याच्या समाधीला गोलकुटा असे म्हणतात. हा मुसलमानांमार्फत दुसऱ्या क्रमांकाचा.

इ.स.वि. १६००, सत्तेच्यानी, कविरासंगीतज्ञ आदिलशाहा दुसरा, याने ही जोर इमारत बांधली. त्यासाठी एक असे श्रवणाभारि व दुसरीत मुलतानाने बनवले आहे.

▲ गोलकुटा, येथे झालेले राजकीय कार्यपत्ती, की तिच्या इतर वसा प्रतिष्ठेची अंमदती, इतरांच्या यद्वाळ भिंतीला लागले तर सवाहाच्या भिंतीतून त्याची विक्रीतु एकू यते.

मुलताना किल्लातील बाजार

विशाल असम घुमट आहे
या आदिमशहानेश्व दूरच्या नवा व
तलावातून भूमिगत पावपातून किल्ल्यात पाणी
आणून एक अविश्वस्त कार्य केले.

अहमदनगरचा किल्ला

महामती राज्यातून निराळा होणारा अणणी एक सरदार होता अहमद निरामशहा त्याने निरामशहाची स्थापना
केली, त्याची गजबाना होती अहमदनगर

१५७५ च्या दिवसांमध्ये मोगलांनी अहमदनगरचा वेढा दिला. सैफा आपल्या आज्ञाच्या मुलाची प्रतिक्रिया म्हणून
चांदबिबी राज्यकारभार पहाव होती तिने मोठ्या धैर्याने मोगलांना तोंड दिले. किल्ल्यातील दाखविलेले

चांदबिबी

संपन्न, तेव्हा सजिन्यातील सोन्यापासून तिने
तोफगाईने बनवून घेतले असे सांगण्यात येते.
१५९६ च्या फेब्रुवारीत तो होशूर तेथे
तत्कालीन भक्ति स्थान सार्वी,
भारताच्या स्वातंत्र्य चळवळीच्या वेळी या
किल्ल्याचा तुंबा म्हणून उपयोग करण्यात आला.
सरदार बल्लभभाई पटेल, पंडित जवाहरलाल
नेहरू, अमृतकलत्र आला, जाधव फुलनानी
आणि सुप्रसिद्ध राजकीय तंत्रज्ञांनी यंत्र किल्ल्यात
तुंबागत मोगला, या किल्ल्यातील तुंबावसातच
प. नेहरूंनी 'शिकारखोरी ऑफ इंडिया' नावाच्या
सुप्रसिद्ध ग्रंथाची रचना केली

पिशाच आणि आळशी

झोकर साठ्या वर्षांचा असतानाच त्याचे वडोले
अचानक वारले शंकर तसा हुशार होता, पण
होतर एक नंबरचा आळशी.

एकदिवशी शंकरची आई त्याला म्हणाली
“बेटा, तू जर शेताकडे नक्ष दिले नाहीस,
तर ते जोसाड होऊन जाईल, मग आपल्याला
छायला ही काही मिळायच नाही.”

आईच्या बोलण्यावर चिहून शंकर म्हणाला
“उन्हात पावसात शेतावर जाणं मला नाही
जमणार, दुसरे एकाद काम मिळालं तर
पाहतो, पण काम देणार कोण या सावात? हं
गाव कमलं - हमशान आहे हमशान ” असे
म्हणत तो भरातून बाहेर पडला. जाता-जाता
त्याने एका जंगलात प्रवेश केला

चातूत चालून तो थकून गेला होता एका
चिंचेच्या झाडाखाली तो बसला, आपल्या
नाशिकेला दोष देत तो रडू लागला. जंगलाच्या
त्याला अगदी कराळा आला होता. पिशाच

आता इथे आले नि त्याने आपल्याला खाऊन
टाकलं तर बापण या कटकटीतून एकदाचे
मुक्त होऊ असा विचार त्याच्या मनात आला.

दुसऱ्याच क्षणी एक आवाज त्याने ऐकला,
“इथं फक्त मीच आहे एकटा !”

आश्चर्याने शंकरने मागे वळून पाहिले,
एक पिशाच विकट हास्य करीत त्याच्या समोर
आले तो म्हणाले - “तुझ्या मनात साह्याबद्दल
विचार आला आणि हा आलो मी ”

पिशाचाच्या पाहताच शंकर पृथ्वी
घाबरला तो म्हणाला - “तू मला काही मदत
करू शकतोस का?”

“तुला काय गहिजे ते सर्व मी देईन. फक्त
माझी एक अट तुला मान्य करावी लागेल
आहे कबूल?” पिशाचाने विचारले.

“काय तुझी अट आहे?” शंकर म्हणाला,

“सहा वर्षे मी तुझा गुलाम बनून राहीन,
तुला जे पाहिजे ते देईन तू एकाद्या राजा

बत्सला जगदाळे

भरून गेले

तुला बेव्हा काही लागेल, तेव्हा माझे स्मरण कर, मी तुझी इच्छा पूर्ण करीन." असं सांगून पिशाचा अदृश्य झाले.

शंकर घरी आला आणि जे घडले ते मगळ त्याने आपल्या आईला सांगितले, सहा वर्षांनी आपला मुलगा पिशाचाचा मुलाम होयार हे जाणून आईला फार वाईट वाटले, ती रडू लागली आणि शंकरने ही योजना रद्द करावी असा हुद्दा धरून बसली. शंकला हे आवडले नाही, शंकरच्या आईने त्याला घराबाहेर काढले आणि दार बंद करून घेतले.

शंकर जंगलात गेला आणि त्याने पिशाचाचे स्मरण केले, तेव्हा पिशाचा त्याच्या समोर उभे राहिले, तेव्हा शंकर त्याला म्हणाला - "मला एक सुंदर घर, दाम-दाम्सी आणि पेटो भर सोन्याच्या मोहरा देण्याचा व्यवस्था कर."

पिशाचाने एका क्षणात शंकरच्या सर्व मागण्या पूर्ण केल्या, एक महिना भर शंकर सर्व सुखोपभोग करीत राहिला, मग त्याने पुन्हा एकदा पिशाचाचे स्मरण केले, तो पिशाचाला म्हणाला - "मला जंगलात मंचार करण्यासाठी एक हत्ती आणि चार घोडे दे."

पिशाचाने लगेच ही मागणी पण पूर्ण केली, आणि एक महिन्यानंतर शंकरने पुन्हा पिशाचाचे स्मरण केले, यावेळी शंकर पिशाचाला म्हणाला - "या जंगलात चोर,

डाकू आणि लुटारू वाहत अशी मला शंका आहे त्यांच्यापासून जबाबदारीसाठी मला चार बांधांची आवश्यकता आहे."

पिशाचाने चार बांधे आणि त्यांना घराच्या चार बाजूंना बांधले. एकदा शंकरने पिशाचाला सांगितले की त्याच्या घराच्या बाजू बाजूंना बीस फुट उंच तट बांधून द्या. जवळच जी मोठमोठी झाडे होती ती उपटून टाकायला सांगितली, घराच्या पूर्वेकडे वी छोटी टेकाडे आहेत ती उखडून डोंगरावर टाकायला सांगितली. या सर्व मागण्या ऐकून पिशाचा खूपच चिडले, ते रागाने शंकरला म्हणाले "तू मला असे छळशील याची मला कल्पना असती तर मी प्रथमच तुला भेटला नसता, तू माझ्या तावडीत सापडणार आहेस हे विसरू नकोस, त्यावेळी मी तुला गरम तेलात टाकून नंतर भडकण्या अशीत फेकून देईन, एका क्षणात मी तुला खाऊन टाकणार नाही, सुरीने तुझे बारीक बारीक तुकडे करून सहा महिने तुला सात राहीन."

खदबदा होत शंकर म्हणाला - "मी थोडाच तुझ्या हावी लामणार आहे?"

अशा रीतीने सहा वर्षे संघट आली, शंकर जे मागले ते पिशाचा देत राहिले.

सहाव्या वर्षी शंकरला काळजी वाटू लागली, आपली चूक त्याच्या लक्षात येऊ लागली शंकरच्या दिवशा आपल्या घरासमोर उभा राहून तो विचार करीत राहिला, ती

तेथून निघाला आणि तलावाच्या जवळ पोचला. तेव्हा त्याच्या आवाजाने वातावरण दुमदुमत होते. एका वडकाने पाण्यातून उठी मारली आणि बंद शंकरच्या डोक्यावर आला. शंकरने डोक्याकडे हात मेल्या, तशी बंदकाने पाण्यात उडी मारली.

हे सर्व पाहून शंकरच्या डोक्यात एक विचार चमकून गेला, एक दोर्घ श्वास घेऊन शंकर ओरडला - "हे पिशाचा, लवकर ये." झाडाच्या फांद्यातून पिशाचाने शंकर पुढे उडी मारली.

'मी तुला आता जे काम सांगणार आहे, ते तू केलंच पाहिजे.' शंकर म्हणाला,

'आपली सहा वर्षांची मुदत उरलेली

सारखा सुखोपभोग कर, पण फक्त सहा वर्षेच हे." पिशाचाने जणू एक रहस्यच सांगितले, यात काही तरी धोका आहे असं वाटून शंकरने विचारले - "अन् मग पुढे काय?"

त्यानंतर मरेपर्यंत तू माझा मुलाम बनून राहणार, मी तुला आपल्या जरीवर घेऊन जाईन.

पण या सहा वर्षांत तू सांगितलेलं एकाच काम मी केलं नाहीतर यापली ही योजना रद्द झाली असं संमजायचं तू आपल्या वाटेने चालू लागायचं, मी आपल्या वाटेने जाईन."

पिशाचाने शंकरच्या प्रश्नाचे उत्तर दिले, शंकरने पिशाचाची अट मान्य केली, दुसऱ्याच रात्री त्याच्या खिमे सोन्याच्या मोहरांनी

होली तीसरायला अजून अर्धा तास अवकाश आहे. सहा वर्षे तू मला जे जे करावले, मागितलं ते ते सर्व मी केले. आता रुटपट मांग, काय काम आहे बरं तुझं? मग तू माझा गुलाम बनणार आहेस. मी तुला कच्चाच खाऊन टाकणार आहे!” पिशाच्याच्या बोसण्यात त्याचा उतावळेपणा स्पष्ट दिसत होता.

“मी बेडकाचं संगीत ऐकु इच्छितो, तलावाच्या बेडकांचं म्हणे. तू सांडावर बस, फांदीवरून तलावातले बेडक काढ नि त्यांना फांदीवर बसव, मग मी त्यांचं मधुर संगीत ऐकन.” शंकरने आशा केली.

लाल लाल होठे वटारीत शंकरकडे पहान पिशाच रागाने म्हणाले “तुला कावळ्यांचं संगीत ऐकावंस वाटेत नाही हें बरे झाले. तुझी मजल बेडकांपर्यंतच आहे, मागून मागायचं तर काय पण मागितलंस?” असे विचारीत पिशाचाने नलावात उडी मारली. जे बेडक हाती लागले त्यांना फांदीवर बसवले, आणि काही बेडकांना पकडण्यासाठी ते नलावात

बुडी मारायला निघाले, इतक्यात फांदीवरच्या सर्व बेडकांनी तलावात उडी मारली.

पिशाचाला सूप राग आला, तरी पण बेडक पकडून त्यांना फांदीवर ठेवण्याचे काम तो करीतच राहिला, आणि बेडक फांदीवरून तलावात उड्या मारीत राहिले. अर्धा तास हे असं चालू राहिलं.

आता उत्साहाने शंकर पिशाचाला म्हणाला “दिलेल्या शब्दाप्रमाणे तू आपलं काम करू शकता नाहीस. सहा वर्षांची मुदत ही आता संपली आहे, आपण दोघे ही आपापल्या वाटेने चालू लागू. मी जाता माझा आज्ञास तोडून नेतो, घरी जाऊन शेतीवाडीच्या कामात लक्ष मालीन नि आईची सेवा करीन,” आणि शंकर आपल्या गावाकडे निघाला.

पिशाच विचारे आता काय करणार? ते आपल्या मनात म्हणाले “जेरे आज्ञाशा, कितो हुशार आहेस रे तू! इथून पुढे मी आज्ञाशी माणसावर मुळिच विश्वास ठेवणार नाही,” आणि पिशाच अदृश्य झाले.

चिंतूची बुद्धिमानी

चंचलपुरच्या चिंतूला वाटे की अम्पत्यासारखा बुद्धिमान गावात कोणी नाहीच, प्रत्यक्षात माथ सर्वजण त्याला महामूर्ख समजत असत आपली बुद्धिमानी पुराव्यासह सिद्ध करावी, अशी त्याची तीव्र इच्छा होती. एक दिवस तो गावपाटलाकडे गेला.

पाटील त्याला म्हणाला, “तू बगदी महामूर्ख आहेस, असं मगळ्या गावकऱ्यांचं म्हणणं आहे त्यामुळे तू काहीही म्हणलास, तरी ते विश्वास नाही ठेवणार. तेव्हा तू असं कर - आस्पासच्या एकाद्या गावच्या उद्याना आपले गावकरी बुद्धिमान मानतात, अशा पैकी एकाद्या माणसामा गाठून त्याची मान्यता मिळव, तू बुद्धिमान असल्याच त्याला सिद्ध करून दाखव, नंतर त्याच्या सहीच शिफारस पत्र घेऊन ये.”

चिंतू दुसऱ्या गावी जायला तयार झाला. पण त्याच वेळी चंचलपुरमध्ये एक सिद्ध पुरुष दाखल झाला. त्याची खुपदेखपर प्रवचन

ऐकामला गावचे लोक मोठ्या झाले. या योग्यानेच मान्य केले, तर गावचे लोकही आपल्याला बुद्धिमान मानतील. म्हणून चिंतूही एक दिवस तेथे जाऊन प्रवचन ऐकू लागला.

सिद्ध पुरुषाने त्या दिवशी बऱ्याच वैशिष्ट्यपूर्ण गोष्टी सांगितल्या. तो म्हणाला की, ‘कावळ्यात पांढरा कावळा कधी नसतोच, तेव्हा अशा कावळा शोधू जाण हा शुद्ध मूर्खपणा होईल.’ पुढं त्याने असेही सांगितले की, सर्व प्राणी हे एकच आहेत, समान आहेत. रावण हा मोठा शक्तिशाली होता, पण शेवटी काय भुपयोग झाला? परस्त्रीच्या मोहकत पडून त्याचे पतनच झाले! तेव्हा माणसामे दुर्गुणांपासून नेहमी दूर राहावे.

चिंतू नंतर अतिथिमुहात जाऊन सिद्ध पुरुषाला भेटला. तो म्हणाला “स्वामीजी, तर्कशास्त्रात बाजी बरोबरी करू शकेल, असा

कावेरी वेव

कोणी इथे नाहीच. आपण ज्या गोष्टी सांगितल्यात त्या तर्कशास्त्राच्या नियमात गुळिच बसत नाहीत. मी आपल्या शंकांचे निरसन करून घेण्यासाठी तुमच्याकडे आलो आहे.”

योगी म्हणाला, “अवश्य विचार घ्या !” चिंतूने विचारले, “आपण म्हणालात की, पांढरा कावळा अस्तित्वात नाही, पण याला पुरावा काय?”

योगी झुतरला, “निदान माझ्या माहितीनुसार, आजपर्यंत पांढरा कावळा कोणी पाहिलेलाच नाही.”

“मग माझ्या माहितीनुसार, आजपर्यंत ईश्वर कोणी पत्यक्ष पाहिलेला नाही मग याचा अर्थ काय असा धरायचा का, की ईश्वर

अस्तित्वातच नाही?” चिंतूने पटकन् तार्किक प्रश्न केला

“ईश्वराचे अस्तित्त्व मान्य करायला कितीतरी कारणे आहेत, बुद्धे आहेत, पण पांढऱ्या कावळ्याचे अस्तित्त्व मान्य करण्यात काहीच साधणार नाहीय.” योगी शान्तपणे उत्तरला.

यावर चिंतू हसत म्हणाला, “पण सत्य जाणव्यासाठी बुद्धे असायची गरज काय? तर्कशास्त्राच्या आधारे मी शाबित करू अनेक की पांढरा कावळा असू शकतो, ऐकल माझा तर्क?”

मोठ्या कुतुहलाने योग्याने आपले डोके होकारार्थी हलवले आपला गाळा साफ करत चिंतूबोलू लागला, “माणसांमध्ये काही काळी, काही गौरी असतात; कुत्रे, गायी वगैरे सुद्धा अशाच विविध रंगांच्या असतात. बरोबर? मग कावळेच का नाही पांढरे असू शकणार?”

सिद्ध म्हणाला, “हो, असू शकतील. वादविवादकशासाठी बेंडे? कळी शंका असले तर विचार मी ती दूर करीन.”

चिंतू म्हणाला, “आपण रामायणाची कथा सांगितलीत तेंव्हा मला अस वाटले की रावणच रामापक्षा बांगला आहे. मला तर असंही वाटले की राम फार वाईट व्यक्ती आहे.”

“ज्याच्या त्याच्या बुद्धीप्रमाणेच त्याचे विचारही असतात.” सिद्ध बोलला.

यात बुद्धीचा काहीच संबंध नाही

त्यायोगी आपण पेंकतयला तयार असान तर नकाच्या आधारे मी सिद्ध करीन की माझ म्हणणेच बरोबर आहे.”

सिद्ध तर त्याचा तर्क ऐकायला आतुरच होता.

चिंतूत आपल तर्कज्ञान पाजळायला सुरुवात केली. “वाल्मीकी हे रामाचे भक्त होते त्यांनी रायायण रचले, म्हणूनच त्यांनी रामाला कथानायक अन् त्याचा शत्रू रावण याला खलनायक बनवले, बरोबर?”

“मी तुझ विधान खोडून काढू शकत नाही, पण वाल्मीकी हे रामाचेच भक्त का होते? रावणाचे का नव्हते?” सिद्धान विचारले

“रावणाचेही भक्त होतेच की? पण जे युद्धात जिंकतात, त्यांची लोक स्तुती करतात त्यांनाच मोठपणा मिळतो अश्यामाले तर अनेक अन्याय करूनच रावणाचा संहार केला, वाल्मीकीकडून रामायण रचून घेऊन स्वतःला श्रेष्ठ म्हणून घेतले, आपलीच टासटाम करवून घेतली अन् त्याद्वारे आपल्या मोठपणाचा प्रचार केला.” चिंतूने तार्किक विधान केले, सिद्ध हसून म्हणाला, “फारच बुद्धिमान आहंस्तू.”

त्याबरोबर चिंतू म्हणाला, “हो, तुम्ही हे खरं मानलंत, पण आमच्या गावचे लोक तसे मानायला तयार नाहीत माझी आपणाला अशी चिंतेती आहे की, आपणच हे सत्य त्यांना सांगव.”

“ठीक आहे. बुद्धा माझं प्रवचन सुरू

होण्यापूर्वी मी तुला बोलावीन पांढरा कावळा अन् रामायण वाचवून तुला जी माहिती आहे, ती तू गावकऱ्यांना सांग, पाहू या कोण तुमं विधान खोडून काढायचं धाडस करतय.” योगी म्हणाला.

चिंतू मोठ्या खुशीने घरी निघून गेला. दुसऱ्या दिवशी घनातले सगळे चिंतूने लोकांसमोर सांगितल्यावर योग्याने विचारले, “चिंतून आता केलेल्या विधानांचे तार्किक आधाराचे कोणी खंडन करील काय?”

कोणीही पुढे यावला तयार झाले नाही. फक्त गावपाटीलच बुडून म्हणाला “राच्या बोलण्याचे खंडन फक्त आपणच करू शकाल”

पाटलाचे बोलणे ऐकून चिंतूला ‘आपण

कोणी फार बुद्धिमान आहेत" असे वाटले. 'आपले बोलणे कोणी खोडून काढू शकत नाही. योगी स्वतः तर कालच हारला आपल्यापुढे!' अशी कल्पना करून त्याला आता वाटले की, 'योगी आता नक्कीच आपल्याला सर्वासमोर बुद्धिमान म्हणून जाहीर करेल.'

योग्याने बोलायला सुरुवात केली, "एक काळ असा होता की देवीची माथ पसरल्यावर देवाला बळी वरीर अर्पण केले जात, पण नंतर काही बुद्धिमान लोकांनी ही समजूत चुकीची असल्याचे सिद्ध करून ऐगनिवारणासाठी वस शोधून काढली. एक काळ होता की लोक समजत होते की आपली पृथ्वी प्रघाट आहे पण काही बुद्धिमानांनी ही धारणा चुकीची असल्याचे सिद्ध केले; आणि त्यामुळेच आपल्याला खगोलशास्त्राबद्दल माहिती मिळाली. बुद्धिमान प्रथम जे समजतात ते सर्वांना अहं च विचित्र वाटते. पण त्यामुळे मनुष्यजातीचा नंतर फायदाच झाला आहे."

योग्याचे हे बोलणे ऐकून तर चिन्तूला आता स्वर्ग दान वाटतेच अुरल्यासारखे वाटू लागले.

भावकरी योग्याने बोलणे अतुसकतेने ऐकत होते.

सिद्धयोगीपुढे बोलू लागता, "बुद्धिवादाचे विचार सामान्य लोकांसारखे नसतात, जनता त्यांना मूर्ख समजते. माझी खात्री आहे की चिन्तूही त्यांच्यापैकीच एक आहे. याच्या विचारांमुळे जगाने भले होईल असाही एक दिवस आणवू शकेल, तोपर्यंत मात्र बाला मूर्खच समजायला हवे."

आता सर्व गावकरी हसू लागले. चिन्तू रामाबून म्हणाला, "सत्ता मूर्ख ठरवून काप होणार आहे? तुम्हाला भक्तेच असेल तर माझ म्हणणे खोडून काढून दाखवा न!"

सिद्धात्मत म्हणाला "बुद्धिसंतात एक गुण असतो, की तो मूर्ख माणसाशी कधी वादधालत नाही, मी अन गावकरी हतकी बुद्धिमानी तर नक्कीच दाखवू शकतो."

गावकरी जास्तच हसू लागले. चिन्तूचा मोठाच अपमान झाला, यानंतर मात्र त्याने आपल्या अकलंच पदार्शनकरायाचा कधीच प्रकट केला नाही.

महाभारत

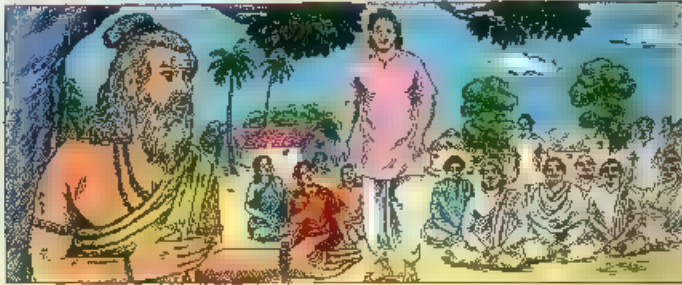
द्रुपदाने पाठवलेला ब्राह्मण पांडवांकडे आला व त्यांना म्हणाला, "आमच्या राजाने आपणांबद्दल पूर्ण भाळीने विचारून घेण्यासाठी मला पाठवले आहे. आपण आपले कुल, गोत्र सांगण्याची कृपा करावी."

धर्मराजाने त्या ब्राह्मणाचे योग्य असे स्वागत केले. तो म्हणाला, "आपल्या महाराजांना आमच्या कुलगोत्राशी काय कराव्यच आहे? त्यांनी तर जाहीर केले होते की, बत्संयन्त्रभेद करणाराशी आपण आपल्या कन्येचा विवाह करून देऊ. आमच्या भवाते तो पण पुरा केला अन् राजकुमारीला जिकले."

हतब्यात पांडवांना घेऊन ब्राह्मणासाठी द्रुपदाने पाठवलेले रथ तेथे आले, सर्व पांडव

निरनिराळ्या रथांवर आरूढ झाले आणि कुत्ती द्रौपदीसह एका निराळ्या रथात चढली. सगळे रथ राजधानीत पोचल्यावर द्रुपदाने त्यांच्यासाठी मौल्यवान अशा अगणित भेटवस्तु पाठवल्या, त्यातील केवळ अत्रियोचित अशा वस्तूंचाच स्वीकार करून बाकीच्या वस्तु पांडवांनी परत केव्हा. हे पाहिल्यावर द्रुपदाची खानी झाली की, हे सर्वजण क्षत्र्यांचे आहेत.

नंतर ते सर्वजण एका ग्रंथात प्रविष्ट झाले. द्रुपदाने धर्मराजाकडे वळून म्हटले, "आपण कोण आहात हे मला माहीत नाही. जोपर्यंत आम्हाला ते कळत नाही, तोपर्यंत मी आपल्या कन्येचा विवाह शास्त्रोक्त पद्धतीने कसा करावा?"

आता मात्र धर्मराजाने सत्य कथन केले, द्रौपदीला जिकून घेणारा वीर अर्जुनच आहे, हे कळल्यावर दुपदाने डोळे आनंदाश्रूंनी भरून आले. तो म्हणाला, “तुम्ही सर्वजण साक्ष्यातून वाचलात, हे मी आपलं हृदयमयच समजतो. मी आता प्रतिज्ञा करतो की, मी तुम्हाला तुमचं राज्य परत मिळवून देईन. थोड्याच दिवसात शुभमुहूर्त पाहून अर्जुनाचा द्रौपदीशी विवाह करून देईन.”

धर्मराज झोमला “हे कसं शक्य आहे?” मी स्वतः आणि भीम अर्जुनाहून मोठे आहोत यावर दुपद म्हणाला, “मग माझ्या कृष्णाचा विवाह तुझ्याशीच होईल.”

“आपली कन्या म्हणजे रत्न आहे, रत्नाचा

स्वीकार तर कोणीही करेल, पण आमच्या मानाच्या तोंडून बाहेर पडलेल्या शब्दांना आम्ही बांधलेलो आहेत; म्हणून आम्ही पाचही जण आपल्या कन्येशी विवाह करू.” धर्मराज म्हणाला

हे ऐकून दुपद स्तंभित झाला, तो म्हणाला, “एक पुरुष अनेक स्त्रियांशी विवाह करू शकतो, पण एक स्त्री फक्त पुरुषांशी कसा काय विवाह करू शकेल? तेंव्हा दावाबत मी, तू, कुन्तीमाता व अर्जुन मिळून झुजा चर्चा करून काप ले डरवू.” थरथर म्हणून दुपदाने तो विषय तितकाच शक्यवला

त्याच वेळी हरिणाचे कातडे धारण केलेला कृष्णद्वैपायन तेथे आला, सर्वांनी त्याचे स्वागत करून पादपूजा केली व त्याला अर्चित आसनावर बसवले. नंतर सर्वजण आपापल्या आसनावर बसले.

दुपदाने कृष्णद्वैपायन व्यासांना विचारले, “महामातृ, धर्मराजाला धर्मसंबंधी सर्व नियम चांगले माहोत असूनही तो म्हणत आहे की, ते पाचही माझू माझ्या कन्येशी विवाह करणार आहेत. कधी कोणत्या पुरुषात एका स्त्रीचा अनेक पुरुषांशी विवाह झालेला एकाकडत आहे काय? धर्मराजाचं म्हणणे धर्मविरुद्ध आहे ना?”

पण धर्मराजचं ताबडतोब झोमला, “माझ्या तोंडून अधर्माची गोष्ट कधीही निघत नसते, आम्ही सर्वजण मिळून आपल्या कन्येशी

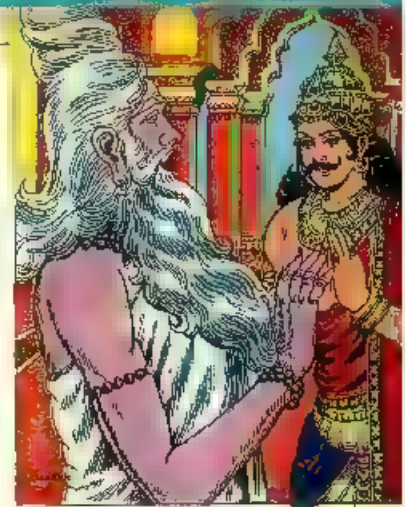
विवाह करायला नगार माहोत तर आपली काय अडचण आहे? आपण निश्चित होऊन हा विवाह करून द्यावा. आमच्या मानाची आम्हाला तशी आज्ञा आहे. मातेच्या आज्ञेचं पालन करण्यापेक्षा अुत्तम धर्म कसं कोठला असू शकेल? जुनी परिपाटीही पक्का हवी तर! गौतमी वंशगत नन्यलंक्या बटिला नावाच्या मुनिकन्येने सात पुरुषांशी विवाह नव्हता केला का? दाक्षायणी नावाची मुनिकन्या प्रचेत नावाच्याच दहा मुनींची धर्मपत्नी झाली होतीच ना? हे सर्व आपण पुराणात वाचून जाणलेलं आहे ना?”

ब्रह्मदुष्माने आता निराळीच अडचण अुर्पस्थित केली. “अर्जुनाने स्वतःच्या बळाने द्रौपदीला जिंकले आहे, तेंव्हा आता तिने धर्मराज व अन्य पांडवांशीही विवाह करणे अनुचित नव्हे काय? माझी भगिनी कृष्णा पांचजणांची पत्नी कशी काय अनेल?”

कुन्तीने आग्रह धरला की “माझे बोलणे व्यर्थ होय नव्हे.” तेंव्हा तिला धीर देत कृष्णद्वैपायन दुपदाला म्हणाले, “राजा, धर्मराजाचं बोलणे अधर्माचं नव्हेच. कुन्तीची इच्छाही असत नव्हे तू या पाचही जणांशी आपल्या कन्येचा विवाह करून दे.”

यानंतर दुपदाला एकानात घेऊन जाऊन व्यासांनी त्याला द्रौपदीचा जन्मवृत्तान्त कथन केला, ते म्हणाले -

“पूर्वी साधव्य नामक एका मुनींची

इन्द्रसेना नावाची पत्नी होती, साधव्याला कांढ भुठस्थाने त्याच्या पत्नीला कोणते हां सुख मिळू शकले नाही. मनाच्या अशांत अवस्थेतच तिला मृत्यु आला. पुढल्या जन्मी ती काशीराजाची कन्या बनून आली असामान्य नाचण्य असूनही तिला योग्य वर मिळेल, त्यामुळे फार चिंतित होऊन तिने परमेश्वराच्या दर्शनासाठी घोर तप आरम्भले. एके दिवशी परमेश्वराने प्रकट होऊन तिची इच्छा विचारली.

मोठ्या आदुरतेने तिने ‘पति, पति, पति, पति, पति’ असा पाचवेळा भुद्धार केला परमेश्वराने तिला वर दिला की, “पुढल्या जन्मी तुला पाच महापुरुष पति म्हणून प्राप्त

होतीच

नंतर काशीराजाच्या मुलीने परमेश्वराला विनवले की, "पुढल्या जन्मी मला पाच पति मिळणार असतील, तर निदान असा तरो वर द्या की, माझ्या हातून त्या पाचही जणांचो मारखीच मेवा पडावी, अन् सर्वांना सारल्याच प्रमाणत मी सुखी करू शकेन."

आता हीच काशीराज कन्या द्रौपदी बनून जन्मली आहे आणि देवाने दिलेल्या वरानुसार पाच पांडवांची पत्नी होणार आहे."

कृष्णद्वैपायन व्यासानी ही खरी हाककत दुपदाला सांगितली आणि आणखी विशद रूपाने समजावून सांगितले की पूर्वीही असे विवाह झालेले आहेत, त्यांनी एक अदाहरण

ही दिवने ते असे नितन नामक एका राजाबोला पाच पुत्र होते त्यांची रावे होती साल्वेय, शूरसेन, श्रुतसेन, सार व अतिसार.

पाचहीजण प्रेमाने व गुण्यागोविन्दाने रहात असत या पाचानी मिळून अशौतरची कन्या राजकुमारी अजिता हिच्याशी विवाह केला. तिला या पाचही जणांपासून पाच मुले झाली. तेव्हा ही प्रथा तर पूर्वीही अस्तित्वात होतीच

जेव्हा स्वतः कृष्णद्वैपायनानी स्वतः च आपली संमती देऊन युधिष्ठिराच्या प्रस्तावाचे समर्पण केले, तेव्हा दुपदाच्या मनातील शंका दूर झाली. त्याने पाचही पांडवांशी आपल्या कन्येच्या विवाहाला सहर्ष संमती दिली.

त्याच दिवशी शुभमूर्त होत, वन्द्य पुष्प नक्षत्रात होता, म्हणून व्यास म्हणाले की द्रौपदीचा पांडवांशी विवाह त्याच दिवशी झाला तर अशुभ. दुपदानेही ताबडतोब विवाहाची तयारी केली. कापिल्य नगर केलीचे खुट व सुपारीच्या गुच्छांनी सुशोभित केले गेले. वडाच्या कोवळ्या पानांच्या तारणानो या शाभेत भर घातली घराघरांसमोर कापूर व मोत्यांनी रांगोळ्या रेलण्यात जाल्या, संपूर्ण नगरच सजवले गेले, प्रत्येक ठिकाण गर्दीने भरून गेले, पशू तेथे फुलांच्या माळा बांधलेल्या होत्या. मंगलवाचे वाजत होती. दुपदाच्या राजकाड्याच्या पूर्वेकडे विवाहमंडप बनवला होता मंडवही मनमोहक पद्धतीने सजवला होता त्याच्या

खांबांना हिरवी वस्त्रे बांधली होती अन् फुले व मोत्यांच्या माळा बांधल्या होत्या. सोन्याने बनवलेल्या विवाहवेदीवर अश्विकुडाचीही व्यवस्था केलेली होती, सुवर्णकलधातून पुष्पनद्याचे जल भरून आणून ठेवले होते

पाचही पांडवांनी मंगलस्नान केले व अश्वि कुंभे धारण केली सालकृत द्रौपदीही आपल्या सख्यांसह वेविकेजवळ जाली, धौम्यांनी मन्त्रोच्चारणानन्तर प्रथम द्रौपदी व धर्मराज यांना वसवल्यानन्तर धाखोक्त पद्धतीने युधिष्ठिराने द्रौपदीचे प्राणिग्रहण केले. यानंतर याच पद्धतीने अनुक्रमे भीम, अर्जुन, नकुल व बहदेव यांचाही द्रौपदीशी विवाह झाला

आपल्या पाचही जावयांना हुपदाने निरनिराळे कित्येक अलंकार, घन, रथ, अश्व, हत्ती, दासदासी, भायी वगैरे भेटी दिल्या. हुपदाला लसे वाटले की पाच पांडवांसरखे जल्लिष्ट जावई असताना या पृथ्वीतनावर आता आपल्याकडे कोणी वाकड्या दृष्टीने पाहूही शकणार नाही

विवाह सोंहळा पार पडल्यावर द्रौपदी अंतःपुरात परतली, कुन्ती सान्य स्त्रियांमध्ये सुवासनावर बसलेली होती. द्रौपदीने तथे प्रांचल्याक आपल्या सासूला साहसा नमस्कार केला व ती हात जोडून विनयाने समोर अश्वी राहिली, आपल्या मुनेला पाहून कुन्ती फारच प्रसन्न झाली व तिने द्रौपदीला मनःपूर्वक अनक

आशिर्वाद दिले.

पांडवांचा द्रौपदीशी विवाह झाल्याचे कळताच श्रीकृष्ण मूल्यवान भेटी घेऊन कापिल्यनगरात आला. पांडवही कृष्णाबरोबर काही दिवस तेथेच राहून सर्व तऱ्हेच्या सुखोपभोगांचा आस्वाद घेऊ लागले.

द्रौपदी-स्वयवराच्या दिवशी अर्जुनाने मत्स्ययज्ञभेद केला, शल्याला हरवणारा दुसरा कोणी नव्हे, तर भीमच होता, नाशामुहात पांडव जळून गेले नाहीत तर ते जिवन्त असून कुन्तीसह मुरझित आहेत इ. सर्व बातम्या प्रजा व राजाच्या कानी पोचल्या

पुर्वोघनालाही ही बातमी समजली. पांडवांचे भाग्य पाहून त्याला मनात असूया

बाहू लागली तेव्हा दुःशासन त्याला म्हणाला, "ब्राह्मणाचा वेष धारण केला नसता, तर द्रौपदी मिळाली असती का अजूनाला? आपल्याही लक्षात काल असतं की, तो ब्राह्मण नसून खुद्द अर्जुनच आहे, तर आपण त्याला इतक्या सहजपणे सोडलं असतं का? पण आता पश्चात्ताप करून काय सुपयास? बाहुजलापेक्षा दैनंदिन अधिक ब्रह्म हीच गोष्ट खरी, त्याच्या या विजयात दैवजलाचाच भाग अधिक आहे." ज्याला त्यांनी पांडवांना लाक्षागृहात मारून टाकायला सांगितले होते, त्या पुरोचनाला आता ते दोघे शिष्या मोजू लागले.

सर्व वार्ता कळल्यावर इकडे विदुराला फारच आनंद झाला. धृतराष्ट्राचं ज्ञान त्याने पाहून द्रौपदीच्या विवाहाची मविस्तर हसिकत त्याला सांगितली. नेमकं काय घडले कोणास ठाऊक पण धृतराष्ट्राला असे काढले की द्रौपदीचा विवाह आपला पुत्र दुर्योधन याच्याशीच झाला, अन् तो अतिवान्दित झाला. त्याने विदुराला आज्ञा दिली की,

रत्नजडित दामित ४ - की पत्नी द्रौपदीन सजवून तिला हस्तिनापुरला आणायची व्यवस्था कर "

आपल्या मांगण्याकडे धृतराष्ट्राचे बरोबर लक्ष नळते हे अणून पुन्हा सर्व काही नीट मांडत विदुर पुन्हा म्हणाला, "द्रौपदीचे स्वयंवर अर्जुनाशी झाला, अन् अस ऐकलं की तिचा विवाह पाचही पांडवांशी झाला आहे."

यावेळी याच धृतराष्ट्राने विदुराचे समग्न बरोबर एकले, पण स्वतःला सादरून घेत तो म्हणाला, "मग काय झालं? खरं तर दुर्योधनापेक्षा सला पांडवच अधिक प्रिय वाटतात, ते कल्पित पराक्रमी आहेत व बघील माणसाना ते नेहमीच खूप आदर करताना त्याची येताही करताना ते शान्त नाव, अनुचित काय हे व बरोबर ओळखताना दुपदाशी नातं जोडून ते आता चांगलेच बलवान झाले आहेत ते जिवंत असल्याचं जाणून मला खूप आनंद झालाच."

विदुर एकदम आनन्दाने म्हणाला, "महाराज, आपला मंड नंदर्मा अशीच गद्दी "

कोंबड्या

जमन नावाचा एक माणूस हातात चिबेचा फोक घेऊन आपल्या दहा वर्षाच्या मुलाला बडवत होता. जमन नांशाने आगडाभरडा होी करत होता, त्या स्थाने जाणाऱ्या धर्मदासानें हा प्रकाश पाहिला अन् जमनच्या हातातला फोक काढून घेत त्याला विचारले, 'चिबाच्या इतक्या लहान मुलाला असे भारत का सुटला थाहात?'

साहेब 'तुम्हाला माहीन नाही लहान बिसला तरी हा मोठा सैमान आहे. तुम्ही दूर व्हा माझ्या बाटेडून. कित्ती नळा घाला 'टांगली सालच्या कोंबड्या मोडून नकोस. अस सांगितलय, पण हा जात्र ऐकत नाहो. " जमन चिडूत झालला. पण झुजून लहानच आहे ना तो. केला बसल वीरकरपणा! पण मोडल्या कोंबड्या म्हणून काय झालो! एकाद्या विद्यादानें झुजून तर गेली नाही ना एकादी कोबडी 'कुठ्याने तर नाही जडप घाललो ना एकादीक?' " जमनची सम्पत्त कऱ्हापचा प्रवला करत धर्मद सने विचारले.

तसं काही नाही झालंनं. पण काय होईल ते लक्षाला माही माहीत. ती काटी चा आगेर माझ्या हातात. असे म्हणत तो मुलाकडे यत्नान घालू लागला.

धर्मद झालाचमनचे बोलागे निरर्थक वाटले तो म्हणाला. 'जमन, शान्त रहा जरा. तूकडे तिवने हिडून तुझ्या कोंबड्या परत तुझ्याच धरी परत येतील ना? प्रग इतका का आगावत आहेस?

॥, सम्पत्त्या आश्याच येतील परत? त्यातल्या फक्त रोनच तर माझ्या आहेत. बाकी सत्या आपापल्या परांकडेच गळून बालील ना?' आता जरी मोठ धर्मदासला कडून चवल्ली, तो म्हणाला. 'तरोच थलिवने लोकांच्या कानिच्या नाहीशा हात आल्याच्या तक्रारी होकु येत होत्या. काही माझ्याही असतीलच न्यात.' चत आता घाटलाकडे पाटीलही पाहिले आन (कीया) होकांनं हुन. किती बळा मारजं की तुटेन तो. 'अन् असे बोलत धर्मदास चमनला लेचत पाटलाकडे वेळू गेला.

चान्दोबा
पुरवणी - ८२

आपल्या देशाची
वृक्षसंपदा

लीची

स्वूप जुनी गोष्ट आहे. चीनच्या एका कवीला हद्दपारीची शिक्षा दिली गेली. त्याला कांटन येथे पाठवण्यात आले. तेथे त्याला धाजन् म्हणून रोज कंबळ लोचो फळेच देण्यात आली. त्यावेळी तो म्हणाला, 'मला जर रोज अशी फळे मिळणार असतील, तर मी आजन्म अशा हद्दपारीला तयार आहे. मोठ्या आत्मन्याने मी शिक्षेचे स्वागत करीन,' असे म्हणतात की लीची हे फळ बुद्धपूर्व काळात चीनमधून आपल्या देशात आणले गेले. बिहारमधील मुजाफिर, प, बंगालचा हुगली प्रान्त, भुतर प्रदेशातील वेहदाबून, पंजाबमधील गुरुदासपुर व तमिळनाडूमध्येस गोलबिरीतील जिल्ह्या लीची बगला लावलेल्या आहेत. लीची भुत्पादनात आपल्या देशाचे स्थान तिसरे आहे.

लीचीचे झाड तंढमी हिरवे दिस्ते. याची उंची १२ मीटर पर्यंत वाढते. याच्या फांद्या सरळ असतात, पानांचा वरचा बाग तुकतुकीत असतो. बऱ्याच्याच्या लेंचक्यांत लहान लहान फुलांचे गुच्छ येतात. याची अंडाकृती फळे ही गुच्छांनीच लागतात. फळांचा रंग लाल असतो, काही फळे हिरवे रंगाचीही असतात, फळावरील साल खरखरीब असते. पिकलेल्या फळाचे सात काढले की आत एक मोठेस बी आढळत व या बीला वेढून पातळसा मधुकर असतो. हा गर झूपच मोठ असतो. घात बी, सी व डी ही जीवनसत्त्वे अधिक प्रमाणात असतात, भुतर भारतात जूनमध्ये तर दक्षिण भारतात ही फळे एप्रिल मेमध्ये मिळतात, याच वेळी बीच नव्हे, तर सुळं, सान व फुलांचाही औषधशाही उपयोग होतो.

आपल्या देशातील ऋषि-मुनि - ६ भृगु

आपल्या देशात काही वंश (कुळे) सुप्रसिद्ध ऋषींच्या नावाने प्रसिद्ध आहेत. अशा प्रकारे भारगव म्हणवले जाणारे लोक ऋग्वेदाचे मानले जातात.

भृगु हे प्राचीन काळाच्या महान् मुनींपैकी एक होत. त्यांनी पुरोयोग्य देवाची कल्पना केली व नव्य ऋषिमुनींना हा मार्ग दाखवला.

एकदा भगवान विष्णूच्या दर्शनासाठी ते वैकुंठान गेले. तेव्हा महाविष्णू वसुनिष्ठाने होते. भृगु थोडा वेळ त्यांच्या जागे होण्याची वाट पहात तेथेच थांबले, पण विष्णू जागे झाले नाहीत, धूम्रा या गोष्टीचा फार राग आला. इतक्या मोठ्या तपोसंपन्न ऋषींचीही त्यांनी पर्वा केली नाही. भुवमच तसे केले, असे समजून भृगूंचा आपल्या मनावरील ताका सुटला. 'स्थितिकारक भगवान विष्णू असे योगनिष्ठ मग राहिले, तर सुधींचे काय होईल?' या विचाराने रागावून आल्याने त्यांनी विष्णूच्या छातीवर लाथ मारली. तसा तर त्यांचा

आपल्यासर्वे श्रियावर चालला गेला. होलाच फणिक तसेचाने ते आपली विचक्षणशक्ति हरवून बसले आणि त्यांनी सामान्य माणसासारखी वर्तणूक केली.

यामुळे निद्रेतून जागे झालेले महाविष्णू जरासुद्धा रागावले नाहीत. बुलंद दारी आलेल्या अतिथीचे आपण योग्य ते स्वागत न केल्याबद्दल त्यांनी दुःख प्रकट केले, 'ज्यापायाने भृगूंनी लाथ मारली, त्या पायाला कुठे लागले तर नाही ना?' या विचाराने हळूवारपणे तो पाय जुललून ते दाबू लागले. भगवान विष्णूचा हा शान्त भाव विनयगुण पाहून भृगु आश्चर्यचकित झाले! स्वतःच्या वनेशुकीबद्दल त्यांना पश्चात्ताप आला. त्यांनी तत्पर ब्रह्मीच्या मुनींना सांगितले की, शान्त व सत्यस्वरूपी भगवान विष्णू हेच पुरोयोग्य आहेत. जन्ममृत्युपासून ते आपल्याला मुक्ति देणारे आहेत. माणसांचे भूत, भविष्य व वर्तमान सांगणारा 'भृगु संहिता' नावाचा एक ज्योतिषविषयक ग्रंथ त्यांनी रचला. ते ज्योतिष विषयाने किती प्रकांड योग्य होते, हे या ग्रंथावरून कळून येते.

व्यसन, शुक, जमबीज, परशुराम, वाल्मीकि आदि सुप्रसिद्ध मुनि भार्गव वंशीयच होते.

तुम्हाला माहित आहे काय?

१. सहाय अशांकाने आपल्या शासनाची पांषणा प्रथम केव्हा केली?
२. कोणत्या देशाचा 'पगोडांचा देश' असे म्हटले जाते?
३. आपल्या देशातून कोणत्या पान्तात 'एशियन जपानी गाव' आढळतात?
४. अमेरिकेतील दोन मुख्य राजकीय पक्षा कोणते?
५. एकही क्षण न घेता भारताने चार विकेट्स गमावल्या अशी टेस्टमॅच कोणती?
६. पंखच नाहीत असा पक्षी कोणता?
७. संयुक्त राष्ट्रांच्या पहिल्या भारतीय महिला अध्यक्ष कोण होत्या?
८. फुटबॉलमध्ये १९६० साली सर्वात अगोदर मिळवणारा खेळाडू कोण?
९. पोलीस राजांच्या राजधानीचे नाव काय?
१०. आपल्या देशात राजवट व फॅच मॉन्डात १० वर्षे एक सुद्धा जाले. या युवाने काय काय?
११. महम्मद गझनीने आपल्या देशावर कॅव्ह हल्ला केला?
१२. लोक-संघर्षात सर्वात अंमल मत्स्य कोणत्या प्रांतातून निघडले जातहा?
१३. राजमहालाजवळून वहाणावी नदी कोणती?
१४. आम्हाजवळील फलपूरशिकी या नगराची स्थापना कोणाले केली?
१५. द्वितीय चंद्रशेखर कोणत्या नावाने सुप्रसिद्ध आहे?
१६. सर्वात अधिक मांस खाणारा प्राणी कोणता?
१७. पोलीस कसची स्थापना प्रथम घेते जाली?
१८. आपल्या देशात पहिली तोक अरण्यात आढळक कोण?

भुत्ते

१. १९९९ साली	२४	२. १९९९ साली	२४
३. १९९९ साली	२४	४. १९९९ साली	२४
५. १९९९ साली	२४	६. १९९९ साली	२४
७. १९९९ साली	२४	८. १९९९ साली	२४
९. १९९९ साली	२४	१०. १९९९ साली	२४
११. १९९९ साली	२४	१२. १९९९ साली	२४
१३. १९९९ साली	२४	१४. १९९९ साली	२४
१५. १९९९ साली	२४	१६. १९९९ साली	२४
१७. १९९९ साली	२४	१८. १९९९ साली	२४
१९. १९९९ साली	२४	२०. १९९९ साली	२४

योग्य शिक्षा

देवपुरीतील धनीराम व काशीराम हे महाभाऊ होते. कष्ट करून एकादेकाम करावे असे त्यांना कधीच आवडले नाही. गावचे सर्वजण या विकामदेकड्यांना चांगले ओळखून असले. म्हणून दोघेही आसपासच्या गावात जात व जेथे थोडे संगतपार्यां वास्तु असेल तेथे घडून येणाऱ्या गोष्टी बघत.

एक दिवशी दुपारी दोघे असेच एका गावात गेले. तेथे एका घराच्या भिंतीवरून अली पाने बाहेर फेकली जात होती. दोघांना घटले-या घरत अशाची वेवणावळ चालू असावी. साने, धनीराम अन् काशीराम त्या घरात घुसले. त्यावेळी केळीची पाने खातून जेवण पडायचे काम चालू होते. दोघे ही जातून घटकून घागीतली दोन पाने अडवून बसले.

तेथे एक माणूस पाहुण्यांच्या स्वागतासाठी अन्नभोजन व्यवस्था संभाळण्यासाठी खुभा होता. सर्वपक्षांम्यै वीटवडले जात आहेत की नाही, इकडे तो सग वेंत होता. या दोघांकडे त्याने बाहीशा संघयाने पाहिले आणि मोठ्या नसपणे विचारले, "आपण कोण?"

धनीराम चटकन म्हणाला, "मी नवव्यामुलीच्या सासऱ्याचा मेहुणा आहे," काशीराम म्हणाला, "बोहो! तुम्हाला माहीत नाही? मी तर नवव्यामुलीच्या काकाचा साकटा जावई!"

जोक्शी करणारा माणूस हे ऐकून एकदम ओरडला, "अरे, पकडा या दोन चोरांना अन् या फेकून रस्त्यावर!" बाप, चारतोकरावत्स तेथे आले अन् दोघांची अचलसंगडी करून त्यांनी घेनाही अड्ड्या पागोप्रमाणे भिंतीवरून बाली टाकून दिले!

आपले ठेणकाळलेले अंग कुत्रावळत धनीरामने विचारले, "अरे काशीराम, आपल्या हातुत ही कुक कशी काय घडली? आज आपला नेम बरोबर कसा नाही लागला?"

"अरे, ह्या माणसाने आपल्याला दिलेल्या शिष्या ऐकल्या नाहीत का? जेवणाकड मासकाच्या बागाच्या झाडाची होतील!" घेवतेने कळवळत काशीराम उत्तरला.

मातृ-मंत्र

सीतापति आणि सीता हे एक आवर्ष जोडपं होते. त्यांना तीन मुलगे होते. त्यांच्यात एक-एक वर्षांचे अंतर होतं. मोठा मुलगा वीस वर्षांचा झाला, तेव्हा सीतापतीला एका विचित्र रोगाने ग्रसले. रात्रंदिवस तो खाटेवर पडून राहू लागला.

कित्येक वैद्यांनी सीतापतीच्या रोगाचे निदान करण्याचा प्रयत्न केला, पण कुणाला ही रोगाची परीक्षा करता आली नाही. शेवटी हिमालयातील एका षोण्याने सीतापतीची लक्षणं पाहून सांगितले - "तुला कुठला ही रोग झालेला नाही, हे पूर्व-जन्मीच्या पापाचं फळ आहे. ग्राह्या बरोबर हिमालयात चल, तिथे काही जडो-बुटी खा नि तपश्चर्चा कर. तू रोगातून हळू-हळू बरा होशील."

सीतापतीने विचारले - "मला हिमालयात किती दिवस रहावं लागेल?" योगी उत्तरला - "एका चांगल्या

कुटुंबाला तू गोल्वात जाणलंस. तुझ्यामुळे ते सुखी कुटुंब दुःख-सागरात बुडून गेलं, त्या पापाने तुझ्या शरीरात प्रवेश केला आहे. तुला पूर्ण वीस वर्षे हिमालयात रहावं लागेल."

मधेच दखल देत सीता म्हणाली - "मुनिवर, या जन्मात जाणून-बुडून तर यांनी काही पाप केले नाही, मोठ्या प्रेमाने कुटुंबाचं पालन-पोषण केलं. यथाशक्ति लोकांना यांनी मदतच केली. वीस वर्षे हे आमच्या पासून दूर कसे राहू शकतील?"

"पूर्व-जन्मीचं पाप माणसाला कधी सोडीत नाही. म्हणून प्रत्येक जन्मात माणसाने पुण्य-कर्म केले पाहिजे. या जन्मीचं पुण्य पडल्या जन्मात फळास घेईल. आतापर्यंत तुझा परिवार सुखात राहिला असला, तर त्याचं श्रेय-तुझ्या नवऱ्याला खचित नाही. माणच्या जन्मी तू जे पुण्य

प्रभाकर मावळे

केलेस त्याचे हे फल आहे.” योग्याने सीतेला समजावून सांगितले.

सीतापति रोगामुळे त्रासून गेला होता, असं जिवंत राहण्यापेक्षा हिमालयात गेलेलं बरं असा त्याने निर्णय घेतला, पण आपल्या बायकोचा विचार मनात आल्यावर त्याला फार वाईट वाटलं. आपल्या अनुपस्थितीत बिचारी सीता मुलांबरोबर सुखाने राहू शकेल का? लव्हा झाल्यावर मुले आईला नोट सांभाळतील का? बायको आणि मुलांसाठी आतापर्यंत त्याने काही विशेष संपत्ति जमवली नव्हती.

सीतापतीच्या मनातील संशय व विचार योग्याने सहज जाणले. अमळ विचार करून

तो म्हणाला - “तुझी बायको मोठी भाग्यशाली आहे. मुलांनी तिची योग्य काळजी घ्यावी चासाठी एक उपाय आहे.”

तो उपाय जाणण्याची सीतापतीला उत्कण्ठा होती. इतक्यात बायको व मुलांना बोलवून योगी म्हणाला - “एका महत्त्वाच्या विषयावर मला तुमच्याशी बोलायचंय. गेली वीस वर्षे सीतापतीने तुमच्या बाबतीतील आपली कर्तव्ये पार पाडली. आता तो माझ्या जरोवर हिमालयात यामला निघालाय. त्याला तुमच्या आईबद्दल फार काळजी वाटत आहे. तिने नवऱ्यासह हिमालयात जाण निषिद्ध आहे. शिवाय तुम्हाला ही आईची आवश्यकता आहेच.”

नवऱ्याचे हिमालयात जाणे प्रथम सीतेला मान्य नव्हतं, पण योग्याने समजून सांगितल्यावर आणि सीतापतीच्या भयंकर रोगाचा विचार करून शेवटी तिने मान्यता दिली. चारी मुलांनी पित्याला वचन दिले - “आम्ही आईची योग्य ती काळजी घेऊ. आपण निश्चितपणे हिमालयात जा आणि रोगमुक्त होऊन परत या.”

तेव्हा योगी मुलांना म्हणाला - “मी तुम्हा चौघांना मातृ-मंत्र देणार आहे. रोज हा मंत्र म्हणून आईची पूजा करीत जा. एक क्षण भर ही तिला दुःख होईलसे काही करू नका. नेहमी तिच्या आज्ञेचे पालन करीत

जा. भक्ति आणि श्रद्धापूर्वक सतत पाच वर्षे जो असे करील त्याला दहा लाख रुपयांचा देवा मिळेल. पण हे काम वाटतं तितकं सोपं नाही. हे करायची ज्याची तयारी असेल, त्याच्या जवळ आई राहील.”

मोठ्या मुलाने स्वाही दिली - “आईचं हृदय पवित्र असलं, तिच्या मनात थोडा ही स्वार्थ नसतो. आई जे काही करते ते आपल्या मुलांच्या कल्याणाकरता करते. आपण सांगितल्या प्रमाणे मी आईची पूजा करीन, आई माझ्याच जवळ राहील.”

बाकी तिन्ही मुलांनी याला मान्यता दिली.

क्षण भर विचार करून योगी म्हणाला - “परंतु सर्वांनी ही पूजा एकच वेळी करायची नाही. हे काम एकेकाने करायचे आहे. म्हणून आई पहिली पाच वर्षे मोठ्या मुलाकडे राहील, संतरची पाच वर्षे ती दुसऱ्या मुलाकडे राहील. तुम्हाला सर्वांना आहे हे कबूल?”

“आईची इच्छा आम्हाला शिरोधार्य, तिला जे योग्य वाटेल ते तिने करावे.” चारी मुलांनी मोकळेपणाने सांगितले.

मुलांची प्रशंसा करीत योगी म्हणाला - “सीता, तू मोठी भाग्यवान आहेस. तुझी चारी मुले रत्नासारखी आहेत.”

तरी पण सीता दुःखीच दिसली. ते पाहून योग्याने चारी मुलांना तेथून निघून जायला

सांगितलं. मुले नेह्यावर योग्याने सीतेला आपल्या दुःखाचं कारण विचारलं.

सीता म्हणाली - “योगीवर, मुलं अजून लहान आहेत. आता ते सर्व जण माझ या आज्ञेत राहतील, मोठी झाली की आपापसात भांडायला लागतील. मग ते एकमेकांचे शत्रू बनतील. याचच मला दुःख आहे. आमच्यापाशी काही जमीन-जुमला नाही हे तुम्हाला माहीतच आहे. मी जर मोठ्या मुलाकडे राहिले तर बाकीच्यांचं काय बरं होईल?”

“सीता, पाच वर्षे तुझा मोठा मुलगा नित्य तुझ्या आज्ञेत राहील. बाकीच्या तिन्ही भावांना तो आपल्या जवळच ठेवेल. तो त्यांना

अशा रीतीने तयार करील की ते तिचे ही हळू-हळू आपापल्या पायांवर उभे राहतील. पाच वर्षांनंतर मोठ्या मुलाला दहा लाख रुपये मिळतील. पंढर तुझा दुसरा मुलगा जेव्हा भक्तीने तुझे पालन-पोषण करील, त्यावेळी बाकीची दोन मुले त्याच्या जवळ राहतील.” योग्याने समजावून सांगितले.

आपलं दुःख प्रकट करीत सीता म्हणाली - “आपलं म्हणणं बरोबरच आहे, योगिराज. माझा मोठा मुलगा जेव्हा पंचवीस वर्षांचा होईल, तेव्हा त्याला दहा लाख रुपये मिळतील. दुसऱ्या मुलाला जेव्हा दहा लाख मिळतील तेव्हा त्याचं वय असेल एकोणतीस, या हिशोबानं चौथ्याला आपल्या सदतीसाव्या वर्षी दहा लाख रुपये मिळतील. हा तर त्याच्या बाबतीत अन्यायच नाही का होणार?”

योगी हसत म्हणाला - “तू असं म्हणत आहेस, कारण तुझ्या बोक्यात मुलांच्या भविष्याचा विचार आहे. आई वरोबर रहाणं हे मुलाचं सर्वात मोठं श्राव्य नाही का? ते नाख मोलाचं आहे, दहा लाख रुपये मिळताच मोठा

मुलगा तुला बोडून गेला, तर ते इतरांचं श्राव्यच आहे. त्याला दुर्भाग्य म्हणू नकोस.”

“योगिराज, माझ्या चारी मुलांचं श्राव्य एकाच पैली फळफळेल वसा काही उपाय नाही का?” सीतेने प्रश्न विचारला.

योग्याने पुन्हा समजावून सांगितलं - “सीता, श्राव्य त्यांच्या हाती आहे. पण माझ्या व्यवस्थेनुसार चौस वर्षांपर्यंत मुले श्रद्धापूर्वक तुला सांभाळतील. तुझ्या दृष्टीने तेच महत्त्वाचं आहे. दुसऱ्या नवरा पण हिमालयात सुखाने राहील. बाँस वर्षांनंतर पुन्हा तुम्ही दोघे एकत्र रहाल. म्हणून मी ही अशी योजना केलेली आहे.”

योग्याचे हे म्हणणे सीतेला पळेल, तिचं दुःख संपू लागलं. नंतर योग्याने चारी मुलांना एकत्र बोलवलं आणि म्हणाला - “आई, वईल, मुलं सर्वांनी एकत्र रहावं, पाहून अधिक मूल्यवान कुळलं ही धन नाही.” आणि योग्याने मुलांना मातृ-पैत्राचा उपदेश दिला.

तो मंत्र ऐकून सीतेच्या मनाची व्याकुलता पूर्णपणे नष्ट झाली.

न्यायनगर

रघू प जुनी गोष्ट. मिथिलानगरात यशवर्धन नावाचा एक कार्यक्षम तरुण रहात असे. तो मोठा पराक्रमी व साहसी होता. पण त्याबरोबरच तो फार रागीट होता. जे मनात येईल, ते तो करी. त्याला कुणाचीच भीती वाटत नसे. त्याच्या दुरूपणामुळे लोक वास्तू रोत्रे होते.

परंतु काही कालानंतर यशवर्धनच्या पापाचा अंतिम घडा भरायची वेळ आली. राजाच्या मेहुण्याशी त्याची एक दिक्स काही बाचाबाची झाली. दोघांनीही आपापल्या तलवारी भुपसल्या. पण मेहुण्याने वार करण्यापूर्वीच यशवर्धनने आपली तलवार त्याच्या छातीत मोकली. राजाला ही वार्ता कळल्यावर तो यशवर्धनवर चांगलाच रामावला. त्याला पकडून डोके बुडवायची आज्ञा राजाने आपल्या शिपायांना दिली.

आता जीव वाचवायचा असेलतर देश सोडून जाण्याशिवाय यशवर्धनला गत्यंतर नव्हते.

घोड्यावर स्वार होऊन तो ताबडतोब तेथून पळू लागला. अनेक कोस पार केल्यावर घोडा थकला व जागच्या जागीच मरून पडला.

देशाची श्रीमा ओलांडून जायचे असेल तर आता खूप अंतर पार करून पळावे लागेल असे यशवर्धनला वाटले. भीतीमुळे तो तसाच पळत राहिला. तहानेने व भुकेने तडफडत डोंगरदऱ्यातून तसाच पळत राहिला. सकाळ होता होता तो एका पहाडाच्या शिखरावर पोचला. थोडा वेळ तेथे आराम केल्यावर त्याला असे वाटले की, आता काही कोणी आपला पाठलाग करत नाहीत. डोंगरावरून खाली पाहिले, तेव्हा त्याला पायथ्याशी एक सुन्दर नगर दिसले.

नगर पहाताच यशवर्धनच्या जिवात जीव आला. कारण आपल्या राज्यात इतके सुंदर नगर असल्याचे त्याच्या ऐकिताने नव्हते. त्याला असे वाटले की हे नक्कीच कुठल्या दुसऱ्या देशातील

पंचवीस वर्षांपूर्वी चान्दीबात प्रकाशित झालेली गोष्ट

नगर असावे. आपण आता आपल्या देशाच्या सरहद्दीबाहेर आलोच आहोत तर आता आपण याच सुंदर नगरात रहावे, असा विचार करून तो डोंगर उतरू लागला. वाटेत त्याला एक गुराखी दिसली. त्याला त्याने नगराचे नाव विचारले.

गुराखी उत्तरला - 'न्यायनगर'.

आता तर यशवर्धनची खात्रीच झाली की हे नक्कीच दुसऱ्या देशातले नगर आहे. त्याला ते नगर नवीनच नव्हे, तर काहीसे विचित्रही वाटले. त्याने नगरात प्रवेश केला व विशाल रस्ते, अंघ्रि अंघ्रि हवेच्या यगैरेच्या मधून घालत राहिला. वाटेतून कित्येक स्त्री-पुरुष, जाता-येताना त्याला दिसले. काहीजण मधेमधे थांबून

एकमेकांशी गप्पाही मारत होते. त्यांच्या पैकी कोणीही आजारी अथवा अशक्त दिसत नव्हते.

यशवर्धनला वाटले की हे तर एक पुण्यनगर आहे, कारण इथे कोणीही दुःखी, असमाधानी दिसत नाहीत. तो एका दुकानापाशी पोचला. तेथे त्याला एक विचित्र दृश्य दिसले. दुकानदार काही ग्राहकांशी बोलत असताना एक तरुणाने एक वस्तू चोरली, अन् तो मुकादयाने त्या गल्लीतून पुढे जाऊ लागला. पण तो चार-पाच पावनेही पुढे गेला नाही. इतक्यात एक जोरदार आवाज होऊन त्या तरुणाच्या पायाखालची जमीन दुर्भंगली, अन् तो आत पडला. त्याला गिळून जमीन तावडतोब पहिल्यासारखी सम होऊन गेली !

नापत्या डोळ्यांदेखत घडणारे हे दृश्य पाहून यशवर्धन स्तब्ध झाला. त्याच्या हेही लक्षात आले की, 'हे दृश्य केवळ आपणच नव्हे, तर तेथे आसपास असलेल्या सर्व लोकांनी पाहिले आहे.' पण त्यांच्यापैकी कोणताही त्याचे आश्चर्य वाटल्याचे दिसले नाही. ते फक्त एक क्षणभर थांबले व जणू काही विशेषन पाहिल्या - सारखे पुन्हा आपापल्या वाटेने जात राहिले, आपले भुद्योग त्यांनी चालू ठेवले. त्यांना बहुधा अशी दृश्ये पहायची सवयच असावी.

यशवर्धनच्या लवकरच लक्षात आले की, या नगरातली माणसे याच प्रकारे मरतात. इतर काही ठिकाणीही त्याने माणसे जमिनीत अशी गडप होताना पाहिली. दुसऱ्यांवर सन्याय

करणाऱ्यांच्या पायाखालची जमीन फाटून ते जमिनीत गाढले जात होते, अशाच प्रकारे अन्यायी, पापी व दुष्ट लोकांनी मरण ओढवत होते. असाच एक माणूस रस्त्याने चालला होता. इतक्यात दुसऱ्या एकाजणाने माणून येऊन त्याच्या पाठीत खूपसण्यासाठी सुरा अगारला. अन् काय? मुन्याचा पाठीला स्पर्श होण्यापूर्वीच सारणाराच्या पायाखाली जमीन फाटून ती आत गेली ! आपणही एका ठिकाणी, घाबत सुटलेल्या एका स्त्रीच्या मागे चार जण तिला पकडायला जात होते. चारीच्या चारी जमिनीत गडप झाले ! जमीन पुन्हा होती तशीच दिशू लागली.

या विचित्र मृत्यूबाबत विचार करत यशवर्धन एका ठिकाणी जुभा राहिला. मनातल्या मनातच तो बडबडू लागला, "धूसी असल्या पापाला क्षमा करणार नाही, असे माहीत असूनही हे लोक अशी कृत्ये करतातच कशात ? त्या क्षणी काय ते विसरून जातात का, की आपला मृत्यु आता नक्कीच ओढवणार आहे?"

इतक्यात त्याच्याबवळूनच एक आवाज

आला, "पुत्रा ! कोणत्या प्रवेशातला तू?" बघऊन यशवर्धनने त्या विशेषला बळून पाहिले, तो त्याला एक साधू तिथे जुभा असलेला दिसला.

यशवर्धन उत्तरला, "मी मिथिलानगरचा आहे."

"मग तुमच्या गावच्या लोकांना मृत्यु काय 'मी येतोय' असं मागून येतो? ते असे अचानकच मरत नाहीत काय? मग मरणाच्या भीतीने ते पापं करायची सोडतात का?" साधूने विचारले.

बस ! एवढयानेच यशवर्धनचे दोळे खाड्कून खुचडले. आपण केलेली सारी पापे त्याला आठवली, तो एकदम साधूच्या पायांवर लोळण येत म्हणाला, "मुनिवर, मीही एक पापी माणूस आहे. मृत्युभवानेच पळून मी इथे आलोय, आता माझ्या नज्जात आलंय की वांचायचा प्रयत्न करायचा असेल, तर तो मृत्युपासून नव्हे, तर पापापासून. आपण आता मला पुण्यमार्गाचा अपदेश द्या."

साधूने नंतर यशवर्धनला, पुण्यमार्ग, धर्म व नीती या गोष्टींचा अपदेश दिला.

